

RFV Anser 2000:2

Handikappersättning Domar 1990 – juni 1999

Rättslägesöversikt

RFV ANSER

Under beteckningen RIKSFÖRSÄKRINGSVERKET ANSER publicerar Riksförsäkringsverket bl a

- rättslägesanalyser och rättsfallsöversikter
- viktiga remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen.

Beslut om remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen har i regel fattats av verkets styrelse.

UPPLYSNINGAR

Ombudsenhet 2
Carina Bindzau
Tel 08-786 96 80

REKVISITION

Riksförsäkringsverkets Kundtjänst Tfn 08-795 23 55
Fax 08-760 58 95. E-post: order@special.lagerhus.se eller på
Internet www.rfv.se

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter
RFV Rekommenderar (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer
RFV Redovisar	Sammanställningar av resultat av utrednings- och utvärderingsarbete samt av uppföljnings- och konferens verksamhet
RFV Anser	Tolkningar av rättsläget och uttalande om verkets åsikt i olika frågor
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.

Till de allmänna
försäkringskassorna

Riksförsäkringsverket gav år 1990 ut en rättslägesanalys av domar rörande handikappersättning som meddelats av Försäkringsöverdomstolen (FÖD) under åren 1980 – 1989, (RFV Anser 1990:2). Denna översikt är en fortsättning av denna analys och omfattar domar meddelade av Försäkringsöverdomstolen (FÖD) under åren 1990 – 1995.

Regeringsrätten (RegR) har hittills meddelat dom i endast ett mål rörande handikappersättning. Den är återgiven i en rättsfallsöversikt utgiven 1998 som omfattar RegR:s domar juli 1995 – juni 1998 (RFV anser 1998:8) och ingår även i denna översikt.

I denna översikt redogörs även för några kammarrättsdomar.

Ny lagstiftning och senare rättsfall kan komma att förändra bilden.

Denna rättsfallsöversikt kan också läsas på SoFiA.

På Riksförsäkringsverkets vägnar

Astrid Christiernsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Förkortningar	4
1. Inledning	5
2. Sammanfattning	6
3. Vissa funktionshinder	7
• Allergi/astma	7
• Diabetes	8
• Epilepsi	9
• Synnedsättning	9
• Hörselnedsättning	10
• Kost- och ätproblem	12
• Laryngectomi	14
• Psoriasis	16
• Psykiska besvär m.m.	17
• Rörelsehinder	18
4. Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.	20
5. Merutgifter	25
• Merutgifter för bostad	25
• Merutgifter för resor till och från arbetet m.m.	27
• Merutgifter i övrigt	32
6. Övriga frågor	36
• Gruppbofastad m.m.	36
• Utlandsvistelse	39
• Varaktighet	39
• 65-årsgränsen	40
• Omprövning av utgående handikappersättning	41
7. Förteckning över domar	43

FÖRKORTNINGAR

AFL	Lagen (1962:381) om allmän försäkring
LASS	Lagen (1993:389) om assistansersättning
LSS	Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
FÖD	Försäkringsöverdomstolen
RegR	Regeringsrätten
RFV	Riksförsäkringsverket
RÅ	Regeringsrättens årsbok

INLEDNING

Rätten till handikappersättning regleras i 9 kap 2, 3 och 5 §§ AFL. Lagrummen har inte undergått några genomgripande förändringar sedan tidigare analys, RFV Anser 1990:2.

Fr.o.m. januari 1991 höjdes handikappersättningens nivåer från 34, 50 och 65 % av basbeloppet till de nu gällande 36, 53 och 69 % av basbeloppet.

Domarna har liksom i den tidigare analysen i huvudsak redovisats under olika diagnoser. Av detta följer dock inte att en viss sjukdom medför rätt till handikappersättning med en viss nivå. En bedömning av hjälpbehov och merutgifter i det enskilda fallet måste alltid göras.

Vissa avgöranden är intressanta i huvudsak på grund av beräkningen av merutgifterna och har upptagits under en sådan rubrik och i vissa fall även under en viss diagnos.

FÖD upphörde den 1 juli 1995 och RegR blev då högsta instans i socialförsäkringsmål.

I FÖD fanns fram till juli 1993 ändringsdispens, dvs. FÖD skulle bevilja prövningstillstånd om domstolen ansåg att det fanns anledning att ändra underinstansens beslut. Flertalet domar meddelades efter att ändringsdispens beviljats och var därför inte prejudicerande utan bara intressanta i det enskilda målet.

Fr.o.m. den 1 juli 1993 togs ändringsdispensen bort. FÖD kunde därefter bara bevilja prövningstillstånd om det var av vikt för ledning av rättstillämpningen att talan prövades s.k. prejudikatdispens eller om det förelåg synnerliga skäl till sådan prövning såsom att grund för resning förelåg eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen berodde på grovt förbiseende eller grovt misstag s.k. extra ordinär dispens. Dessa strängare regler överensstämde med dem som gällde och gäller för RegR.

Genom att ändringsdispensen togs bort blev det svårare att "få upp mål" till Försäkringsöverdomstolen. Detta innebär även att domarna i de mål, i vilka FÖD beviljat prövningstillstånd på grund av prejudikatdispens, kan ge mer ledning än övriga domar. De mål som avgjorts av kammarrätt efter ikraftträdandet av lagändringen följer nya regler, dvs. i sådana fall krävdes att målet var intressant ur prejudikatsynpunkt för att prövningstillstånd i FÖD/RegR skulle kunna beviljas.

Fr.o.m. april 1995 infördes även beträffande prövning i kammarrätterna den bestämmelsen att prövningstillstånd krävs. Förutom prejudikatdispens och extra ordinär dispens kan prövningstillstånd också beviljas om det finns anledning att ändra länsrättens avgörande.

Under respektive rubrik har refererade avgöranden placerats först, därefter övriga avgöranden och sist kammarrättsavgöranden. De mål som inte har fått prövningstillstånd redovisas inte.

De kammarrättsdomar som tagits med har inte överklagats till RegR om inte annat har angetts.

SAMMANFATTNING

Den förra analysen omfattade fler domar. Om det inte har kommit till några domar drar RFV den slutsatsen att praxis inte ändrats.

Följande frågor har under den aktuella perioden bedömts och lösts genom FÖD:s avgöranden

- hörselnedsättning ska bedömas efter prov och mätningar som utförs under förutsättningar jämförbara med dem under vilka ordinära samtal förs i stället för i en helt tyst miljö.
- om den funktionshindrade betalar för en hjälpinsats som lämnas av samhället – annat samhällsstöd - är det kostnaden som avgör handikappersättningens storlek (om inte hjälpbehovet är mycket omfattande)
- boende i gruppboende betraktas inte som boende på institution. Den funktionshindrade är då inte berättigad till daghandikappersättning enligt 9 kap 5 § sista stycket AFL, men kan vara berättigad till handikappersättning enligt 9 kap 2 och 3 §§ AFL.
- kostnaden för god man kan såvitt kostnaden gäller förmögenhetsförvaltning inte grunda rätt till handikappersättning

Fr.o.m. den 1 januari 1994 infördes assistansersättning. Eftersom denna ersättning ska täcka ett hjälpbehov i den dagliga livsföringen har RFV rekommenderat att rätten till handikappersättning ska prövas om, när assistansersättning beviljas.

Det finns inga avgöranden i RegR som behandlar frågan om handikappersättning efter att assistansersättning har beviljats. Däremot finns det några kammarrättsavgöranden. De flesta har gällt frågan om merutgifterna är tillräckligt stora för att medföra rätt till handikappersättning.

3. VISSA FUNKTIONSHINDER

Allergi/astma

Mål nr 1412/88 (1991-08-01) gällde en kvinna W, född 1949 med astmatiska besvär. Hon hade merutgifter bl.a. för bilresor till arbetet. RFV medgav i FÖD att hon till följd av merkostnaderna – bl.a. för resor med egen bil - och visst hjälpbehov beviljades handikappersättning med 65 % av basbeloppet. Verket framhöll därvid bl.a. följande. Kommunal färdtjänst kunde beviljas W, men W framhöll att det inte var ett realistiskt alternativ eftersom hon på grund av sina astmabesvär var färdig vid olika tidpunkter varje morgon och att det då var svårt att få färdtjänst. Ibland fick hon besvär även på eftermiddagen och behövde då bilen för att snabbt kunna ta sig hem eller till sjukhus. Hon reagerade med astmabesvär mot dofter av olika slag och kall och fuktig väderlek. Enligt sakkunnigutlåtande borde hon inte utsättas för luftföroreningar, för plötsliga kroppsansträngning och psykisk eller fysisk stress. Det var likaså viktigt att hon inte utsattes för infektioner som ofta blev fallet i allmänna kommunikationsmedel. Det var en rimlig bedömning att hon behövde egen bil för att kunna förvärvsarbeta.

FÖD fann att W var berättigad till handikappersättning och att hennes merutgifter för bilinnehav var av sådan storlek att hon var berättigad till handikappersättning med 65 procent av basbeloppet.

Mål nr 10016-1995 (RÅ 1995 not 338, 1995-11-13), gällde en man, L, född 1950 som uppgav att han var överkänslig för elektricitet. L uppgav att han behövde daglig hjälp för att undvika att komma i kontakt med elektricitet. Hustrun handlade, städade och lagade mat. Han måste använda egen elsanerad bil för resor till och från arbete och hade även vissa merutgifter för dietkost. Kammarrätten fann att utredningen i målet inte gav stöd för att L fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att hans sammanlagda behov av stöd i form av hjälp i den dagliga livsföringen jämte merutgifter berättigade honom till handikappersättning. L överklagade kammarrättens dom och RFV bestred bifall till hans talan.

RegR fastställde kammarrättens dom.

Kommentar.

I den tidigare rättslägesanalysen gjorde RFV den bedömningen att handikappersättning endast kunde beviljas när det är fråga om mycket svår allergi/astma. I de fall då bara en diagnos förelegat - astma eller eksem – hade handikappersättning beviljats endast i det fall då den försäkrade bedömdes vara i behov av egen bil för att kunna förvärvsarbeta (1010/87). I sistnämnda mål beviljades handikappersättning med lägsta nivå.

Försäkringsrätten ansåg inte att handikappersättning kunde utges eftersom den försäkrade skulle kunna använda färdtjänst och merutgifterna inte uppgick till så högt belopp att handikappersättning kunde beviljas. RFV medgav att handikappersättning med 34 % av basbeloppet beviljades och

FÖD biföll utan någon särskild motivering. Det framgick inte hur merkostnaderna beräknades. I nu aktuellt mål - 1412/88 - framgår tydligare hur den försäkrades tillstånd är och även sakkunnig har hörts. RFV och FÖD godtog att det på grund av W:s sjukdom var svårt att använda färdtjänst och beviljade handikappersättning med hänsyn till bilnehavet.

Känslighet för el medförde i vart fall under de förhållanden som var rådande i här aktuellt mål inte rätt till handikappersättning.

Diabetes

Mål nr 32/89 (1991-11-25) gällde en man J, född 1935, som hade diabetes, högt blodtryck, kraftigt förhöjda blodfetter, astma, allergi, psoriasis, kärlkramp och värk i ben och fötter och dålig blodcirkulation. Försäkringskassan hade godkänt merkostnader med 365 kr per år (26,5 % av basbeloppet uppgick till 6 213 kr). J åberopade i FÖD kostnader för fotvård, 1 200 kr, och att han rekommenderats att äta fettreducerad kost 000 kr. RFV ansåg att det var skäligt att godkänna även merkostnader för fotvård på grund av diabetes med 1 200 kr och bedömde att hans sammanlagda merkostnader berättigade honom till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

FÖD fann i likhet med RFV att J utöver de av underinstanserna godtagna merutgifterna skulle tillgodoräknas merkostnader för fotvård med 1 200 kr och att J därför var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Mål nr 1545/91(1993-12-28), gällde en kvinna T, född 1944, som hade diabetes och som 1989 köpt en insulinpump. Försäkringskassan beviljade henne handikappersättning med 50 % av basbeloppet. FÖD fann att hon inte var berättigad till högre handikappersättning. Domen redovisas under rubriken Merutgifter i övrigt

Kommentar

I tidigare analys konstaterade RFV att enbart diabetes inte ansetts motivera handikappersättning. I de fall handikappersättning hade beviljats hade den försäkrade oftast något tillägghandikapp, vanligen komplikationer till grundsjukdomen t.ex. synskador, kärl- och njurbesvär. Rätten till ersättning grundade sig i flertalet mål på en kombination av hjälpbehov och merutgifter, som varierade beroende på de komplikationer som sjukdomen medfört.

I målet 32/89 utgick FÖD ifrån de merutgifter som försäkringskassan godtagit och dessa kostnader - bl.a. för medicin, specialtvål, ljusbehandling och städning-

avsåg inte endast diabetes. Av domen framgick inte samtliga de kostnader som försäkringskassan godkänt som merkostnader. Varken

RFV eller FÖD kommenterade att J yrkat merkostnader för fettreducerad kost. Att RFV och FÖD godkänt kostnader för fotvård kan bero på att J -förutom diabetes- hade flera andra sjukdomar som försvårade för honom att sköta sina fötter samtidigt som fotvård är mycket viktigt för diabetiker.

I målet 1545/91 godtogs kostnaden för en insulinpump. FÖD fann med hänsyn till att merutgifterna inte varit så stora - tillbehören var ju gratis fr.o.m. 1990 - att T inte var berättigad till handikappersättning enligt en högre nivå än den underinstanserna bestämt (50 % av basbeloppet). Kostnader för en insulinpump kan alltså medföra att en person med endast diabetes kan få handikappersättning.

De två domar som nu är aktuella innebär ingen ändring i praxis.

Epilepsi

Mål nr 1565/92 (1994-10-21) gällde en kvinna B, född 1952. Hon uppgav att hon hade både stora och små anfall och var mycket trött. Hennes make hade minskat sin arbetstid med 25 timmar. Han skötte det mesta av hushållsarbetet. När hon kände sig relativt bra klarade hon all ADL själv, men vågade inte duscha.

FÖD fann att B hade ett visst hjälpbehov. Vidare anförde FÖD ”Detta tillgodoses i huvudsak av Blixts make, som har minskat sin arbetstid. Utredningen ger emellertid inte stöd för att hjälpbehovet varit av den omfattningen att kostnaderna till följd av makens inkomstminskning kan beaktas.” B var därför inte berättigad till handikappersättning.

Kommentar

I den tidigare analysen konstaterade RFV att vid lindrig epilepsi var vare sig hjälpbehovet, merutgifterna eller det sammanlagda stödbehovet så omfattande att det berättigade till handikappersättning, medan svårartad epilepsi kunde medföra rätt till handikappersättning. I nu aktuellt fall kunde den funktionshindre i vart fall tidvis klara sig själv och beviljades inte heller handikappersättning.

Hur Riksförsäkringsverket ser på inkomstbortfall på grund av minskning av arbetstid framgår av Avsnittet 4. Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.

Synsättsättning

Mål 1599/92 (1994-09-30) gällde en kvinna W, född 1929. Hon hade åberopat både hjälpbehov och merkostnader. Enligt försäkringskassan saknade hon inte ledsyn och hennes övriga besvär – rörelseinskränkning,

tvångshuvudhållning och ryggvärk - medförde inte rätt till handikappersättning. Försäkringsrätten gjorde samma bedömning som försäkringskassan. Enligt sakkunnigutlåtande inhämtat av FÖD hade hon med glaskorrektion god avståndssynskärpa och god läsförmåga och synfälten var normala. Ögonens rörlighet uppåt var starkt inskränkt och åt sidorna måttligt inskränkt. Den inskränkta ögonrörligheten och den tvångsmässiga huvudlutningen medförde en nedsatt förmåga att utnyttja de i övrigt goda synfunktionerna. Detta var besvärande men berättigade inte till handikappersättning.

FÖD ansåg att den inhämtade medicinska utredningen gav ytterligare stöd för att försäkringsrätten gjort en riktig bedömning och att det av den övriga utredningen inte framkom något som skulle kunna föranleda ändring av domen.

Kommentar.

W:s syn var i och för sig bra men hon hade svårt att röra ögonen åt sidorna och uppåt.

I den tidigare analysen framhöll RFV att FÖD bedömde begreppet ledsyn främst med beaktande av den synskadades förmåga att i det praktiska livet med synens hjälp orientera sig i sin omgivning. Denna dom medför inte ändring av den slutsatsen.

Hörselnedsättning

FÖD 1993:12, mål nr 1684/90, (1993-06-08)

Referatmening: Vid bedömning huruvida en grav hörselskada föreligger bör vägledning i första hand tas av prov och mätningar som utförts – inte i en helt tyst miljö utan – under förutsättningar jämförbara med dem under vilka ordinära samtal förs.

Målet gällde en man S, född 1951. S framhöll hos försäkringsrätten att han i vardagslivet hade stora svårigheter att uppfatta tal på grund av bakgrundsljud, vilka saknades i undersökningsrum. Enligt läkarutlåtande hade S en hörtröskel för tal som på höger öra låg på 57 dB och på vänster öra på 63 dB. Vid undersökning med hörapparat hade han svårt att uppfatta tal på en meters avstånd när det i rummet förekom annan aktivitet. FÖD:s sakkunnige framhöll att det sammanfattningsvis förelåg en bilateral sensorineural hörselnedsättning på 60 dB. Taldiskriminationsundersökningen utförd i helt tyst ljudmiljö visade endast lätt nedsatt taldiskrimination. Med hörapparat men utan avläsestöd hade S enligt

konversationsprov och frifältsmätningar stora svårigheter att uppfatta ordinär konversation. Hörselnedsättningen fick därför betraktas som grav

enligt den praxis som tillämpas vid bedömning av rätt till handikappersättning.

FÖD förklarade bl.a. följande. Undersökning som utförts i en helt tyst miljö hade visserligen visat endast lätt nedsatt taldiskrimination hos S. Graden av S:s hörselnedsättning borde dock i görligaste mån bedömas mot bakgrund av hans möjligheter att uppfatta tal i sin normala sociala miljö. De prov och mätningar som utförts i en helt tyst ljudmiljö gav inte ett riktigt mått på de svårigheter att uppfatta tal som S hade i det praktiska livet. Den medicinska utredningen visade att S:s hörselnedsättning var grav när proven och mätningarna utförts under förutsättning jämförbara med dem under vilka ordinära samtal fördes. FÖD fann att S var berättigad till handikappersättning.

Mål nr 910/87 (1991-09-20) gällde en man P, född 1932. FÖD hörde sakkunnig som framhöll bl.a. följande. Vid bedömning av graden av en hörselnedsättning bör taluppfattbarheten mätt vid talaudiometri eller konversationsprov tillmätas avgörande betydelse. Förmågan att förstå tal kan ibland var starkt nedsatt trots att hörseln i tonaudiogrammet har ett tonmedelvärde som är betydligt lägre än 70 dB som nämnts som en nivå vid vilken taldiskriminationen vid många former av sensorineural hörselnedsättning mera allmänt är förenad med betydande svårigheter att förstå tal. I tonaudiogram den 2 augusti 1984 förelåg en starkt nedsatt taldiskrimination, som uppgick till 56 % vid 80 dB på höger öra och 64 % vid 80 dB på vänster öra. Tonmedelvärdet var därvid på bägge öronen 50 dB. Vid tonaudiometrisk undersökning den 3 januari 1985 förelåg en ytterligare progress med tonmedelvärden som på höger öra uppgick till 60 dB och på vänster öra till 52 dB. "På tu man hand" hade P svårt att uppfatta vad man sa med apparat i örat och utan läppavläsning. I kliniska sammanhang används detta uttryck ofta för att ange ett nära konversationsavstånd uppgående till cirka en meter såsom anges i tillämpad praxis för handikappersättning. Med hänsyn till P:s starkt reducerade taluppfattbarhet vid talaudiometri och konversationsprov med hörapparat borde han anses ha en grav hörselnedsättning i den bemärkelse som avses i utvecklad praxis avseende handikappersättning. RFV medgav i FÖD P:s yrkande om handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

FÖD fann med stöd av den medicinska utredningen i målet att P:s hörselförmåga vid tiden för hans ansökan i januari 1985 varit nedsatt i sådan grad att han var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Mål nr 1796/91 (1994-03-01) gällde en man A, född 1927, som på grund av hörselnedsättning uppbar handikappersättning med lägsta nivå och yrkade högre handikappersättning. Han framhöll att han även fått besvär med bråck, allergi och kärlkramp samt ökade rörelsesvärigheter och beräknade merkostnader för läkarbesök, diet, bilkostnader, hjälp med trädgård och villa.

FÖD beviljade inte högre handikappersättning.

Mål nr 2889/90 (1995-06-26) gällde en man O, född 1971, som sedan födseln hade en dubbelsidig sensorineural hörselskada. Han gick i Riksgymnasiet för hörselskadade i Örebro. Hörtröskeln för tal hade uppmätts i tyst miljö till 35 dB på höger öra och 37 dB på vänster öra. Taldiskriminationen var måttligt nedsatt och uppgick på höger öra till 80 % vid 65 dB och på vänster öra till 78% vid 65 dB. Hörselnedsättningen var, enligt sakkunnig, uppenbarligen inte av den storleksordning som enligt praxis medför rätt till handikappersättning.

FÖD fann att O inte var berättigad till handikappersättning.

Kommentar

I den tidigare analysen kunde RFV inte finna att FÖD - efter ett referat i Sof 17/77 där det fastställdes att man skulle göra bedömningen efter hur den försäkrade hörde i tyst miljö - tagit ställning till om man skulle bedöma den försäkrade i tyst miljö eller vardagsmiljö. I referatmeningen till det ovan angivna refererade målet angav FÖD att vid bedömning huruvida en grav hörselskada föreligger bör vägledning i första hand tas av prov och mätningar som utförts i en miljö där förhållandena var jämförbara med dem under vilka ordinära samtal förs. Genom denna dom har alltså tidigare praxis ändrats - man ska nu vid bedömning av om grav hörselnedsättning föreligger utgå från resultatet av undersökningar som företagits i vardagsmiljö.

Målet 910/87 avgjordes tidigare än det refererade målet. I detta mål gjorde den sakkunnige sin bedömning utifrån resultaten vid talaudiometri och konversationsprov.

I målet 1796/91 yrkade A handikappersättning med högre belopp än han fick på grund av att han hade en grav hörselskada. Han hade uppgett att hans sjukdomsbesvär - bråck, allergi och rörelsesvårigheter - medförde att han hade merkostnader för bl.a. bil och diet. Det framgick inte av domen att dessa merkostnader utretts närmare.

Kost- och ätproblem

FÖD 1995:23, mål nr 1095/94, (1995-06-22)

Referatmening: En person som led av sjukdomen anorexia nervosa har inte ansetts berättigad till handikappersättning till följd av kostnader för specialkost.

Målet gällde en kvinna M, född 1970, med anorexia nervosa. Hon ansåg själv att hon behövde en mycket speciell kost med låg kaloriehalt. Enligt sakkunnig i psykiatri var det enda alternativet till denna specialkost en

extrem och olämpligt sammansatt svältkost med risk för fortsatt viktnedgång och därmed ökad risk för allvarliga medicinska komplikationer vilka kunde resultera i ett livshotande tillstånd. RFV bestred yrkandet om handikappersättning och framhöll bl.a. att M inte hade behov att äta någon speciell kost och vidare att den färdiglagade lågkalorimat som hon åt inte var dyrare än annan färdiglagad lågkalorimat och att många friska personer också åt färdiglagad mat.

FÖD fann att utredningen inte visade att M haft betydande merutgifter på grund av anorexia nervosa.

Mål nr 1549/87 (1990-08-16) gällde en man J, född 1937, som på grund av fetma (170 kg) var ordinerad fettreducerad kost. Han led dessutom av astma och ledbesvär. Han beräknade kostnader för hemsamarit, kläder, läkarvård och medicin, resor till och från vårdinrättningar m.m. RFV medgav att han beviljades handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

FÖD fann att han skulle tillgodoräknas merutgifter för fettreducerad kost, vilka utgifter tillsammans med ökade utgifter för kläder, läkarbesök, medicin och läkarvårdsresor berättigade honom till handikappersättning med 50 % av basbeloppet.

Mål nr 1615/87 (1990-12-28), gällde en man B, född 1942. Han hade opererat bort halva magsäcken. Han hade, enligt läkare, en klart nedsatt förmåga att ta hand om fett i födan och borde ha fettreducerad kost.

FÖD fann med hänsyn till vad läkaren uttalat att han var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Mål nr 232/90 (1992-04-06) gällde en man H, född 1930, som efter en hjärt- och hjärninfarkt av läkare var ordinerad fettreducerad kost. RFV ansåg att han till följd av sin sjukdom hade merkostnader för kost, logopedträning, resor till läkare och logoped och tillstyrkte att han beviljades handikappersättning med 50 % av basbeloppet. Merkostnaderna för kosten beräknade verket till 10 000 kr per år.

FÖD beviljade handikappersättning med 50 % av basbeloppet.

Mål nr 2110/91 (1993-12-27) gällde en kvinna, född 1959, med ileostomi efter ulcerös colit. Hon hade merutgifter för extra måltider och var ordinerad fettreducerad kost. Sakkunnig hade hörts i FÖD.

FÖD fann att merkostnaderna för extra måltider och för behandling med fettreducerad kost tillsammans med övriga godkända merkostnader medförde rätt till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Kammarrättens i Jönköping mål nr 277-1993 (1996-01-30) gällde en kvinna, född 59, som hade bulimia nervosa och beräknade kostnader för bl.a. samtalsterapi och ökade matkostnader.

Kammarrätten fann att kostnader föranledda av psykoterapi och ökad matkostnad inte var sådana kostnader som var ersättningsgilla vid bedömningen av rätten till handikappersättning.

Kommentar

I den tidigare analysen konstaterade RFV i samband med redogörelse för domar angående tarmsjukdomar att ileostomister som fått större delen av tunntarmen bortopererade och personer med Crohns sjukdom ofta hade merutgifter på grund av behov av fettreducerad kost och att de beviljades handikappersättning med lägsta ersättningsnivå enbart på grund av merutgifterna för fettreducerad kost. Handikappersättning har beviljats för fettfri kost oavsett anledningen till denna men en förutsättning får anses ha varit att läkare har ordinerat fettfri kost.

Däremot ansåg FÖD att utgifter för lämplig lågkalorihaltig kost vid anorexia nervosa inte kunde godkännas som merkostnader. Kammarrätten i Jönköping ansåg att de kostnader som sjukdomen bulemi medförde inte kunde grunda rätt till handikappersättning.

RFV har i ett yttrande till Kammarrätten i Stockholm den 21 december 1998 i mål nr 6315-1998 avseende en person som hade diabetes och celiaki framhållit att det saknades vägledande avgöranden i högre rätt för hur merkostnader för specialkost ska beräknas för personer som på grund av flera sjukdomar är beroende av flera olika typer av specialkost. Verket ansåg att ett utlåtande från dietist borde inhämtas. Och om det inte gjordes kunde man inte beräkna merkostnaderna för båda specialkosterna fullt ut utan att en viss jämkning måste ske. Målet är inte avgjort.

Laryngectomi

Mål nr 663/91 (1993-04-27) gällde en man H, född 1915 (blev 65 år 1980). Han ansökte om handikappersättning 1989 och beviljades av försäkringskassan handikappersättning med 34 % av basbeloppet fr.o.m. december 1988 och - på grund av att avgiften för kommunal hemhjälp höjts - med 50 % av basbeloppet fr.o.m. oktober 1989. Försäkringskassan ändrade därefter beslutet med stöd av 20 kap 10 a § AFL på så sätt att handikappersättningen sänktes till 34 % av basbeloppet men redan fr.o.m. oktober 1988. H överklagade sistnämnda beslut och yrkade handikappersättning med 65 % av basbeloppet. Försäkringsrätten fann att eftersom H fyllde 65 år redan i april 1980 kunde hans handikappersättning inte höjas fr.o.m. oktober 1989 med anledning av att hans merutgifter ökat.

Utredningen visade inte heller att H på annan grund var berättigad till högre handikappersättning än 34 % av basbeloppet. Kassans beslut om höjning av handikappersättningen fr.o.m. oktober 1989 ansåg försäkringsrätten ha blivit oriktigt på grund av uppenbart felaktig rättstillämpning.

Försäkringskassan hade därför enligt försäkringsrätten ägt att med stöd av 20 kap 10 a § AFL ändra beslutet, dock endast såvitt beslutet avsåg ersättning som inte förfallit till betalning. RFV framhöll i FÖD bl.a. att H inte haft hemhjälp innan han fyllde 65 år utan först i oktober 1989 och att handikappersättningen därför inte kunde höjas. Verket bedömde att det sammantagna stödbehovet innan H fyllde 65 år inte grundade rätt till högre handikappersättning än 34 % av basbeloppet.

FÖD ändrade inte försäkringsrättens dom. Två domare var *skiljaktiga* beträffande motiveringen. I den skiljaktiga meningen framhöll de att det år 1988 uppkomna behovet av hemhjälp inte kunde anses föranlett av handikappet och att det därför inte över huvud taget borde ha beaktats av försäkringskassan.

Mål nr 1593/92 (1993-12-20) gällde en man J, född 1942, som ansåg att han behövde bil för att komma till arbetet. Försäkringskassan beviljade handikappersättning med 34 % av basbeloppet fr. o. m. oktober 1988 och 36 % av basbeloppet fr. o. m. januari 1991. Försäkringsrätten beräknade kostnaderna för resorna till 6 900 kr, och övriga kostnader till 5 000 kr och fann att det sammanlagda stödbehovet medförde rätt till handikappersättning med 50 % av basbeloppet. RFV överklagade försäkringsrättens dom till FÖD. Verket ansåg att han inte hade behov av bil för att komma till arbetet. Avståndet var bara 1,1 km. J framhöll hos FÖD att han bytt arbetsplats och att avståndet var 2 km och att det var otänkbart att han skulle kunna gå den sträckan.

FÖD fann att J hade visst behov av hjälp i den dagliga livsföringen och merkostnader för bl.a. arbetsresor, men att hans sammanlagda behov av stöd inte hade sådan omfattning att han var berättigad till handikappersättning med mer än vad han beviljats dvs. handikappersättning med lägsta nivå.

Kommentar

I den tidigare analysen förelåg endast en dom (mål 356/81) angående laryngectomerade. FÖD fann i den domen att den försäkrade inte var berättigad till handikappersättning. Av domen framgick varken hjälpbehov eller merutgifter. RFV ansåg att materialet var alltför begränsat för att några slutsatser skulle kunna dras om bärkraften i den i betänkandet Ds S 1981:16 framförda åsikten att laryngectomerade med talsvårigheter i regel uppfyllde kraven för att få handikappersättning med lägsta belopp.

I de två mål som här är aktuella hade försäkringskassan beviljat de försäkrade handikappersättning med lägsta nivå och det var fråga om förhöjningar. FÖD har inte i något av målen ansett att det förelåg rätt till högre handikappersättning än lägsta nivå. FÖD hade i dessa mål inte någon möjlighet att över huvud taget bedöma om den försäkrade var berättigad till handikappersättning med lägsta belopp.

Av målet 663/91 kan den slutsatsen dras att den försäkrade innan han fyllde 65 år inte bedömdes ha så stort hjälpbehov att det tillsammans med merkostnaderna medförde rätt till högre handikappersättning än lägsta nivå.

I målet 1593/92 godkände FÖD att den försäkrade hade visst hjälpbehov och även merkostnader för arbetsresor. Det framgick dock inte hur FÖD beräknade merkostnaderna. Trots att FÖD fann att J hade merkostnader för arbetsresor och visst hjälpbehov beviljades den försäkrade inte högre handikappersättning än lägsta nivå.

Psoriasis

Mål nr 315/91(1992-07-28) gällde en man S, född 1951, som hade grav psoriasis och fobiska besvär. Han uppgav att han på grund av sina fobiska besvär inte kunde åka till sjukhuset för att behandla sin psoriasis. Han hade därför hyrt ett solarium. RFV ansåg skäligt att utöver merkostnader som kassan godkänt även godkänna hyra av ett solarium med 1 500 kr.

FÖD fann i likhet med vad RFV anfört att hyran i förevarande fall skulle godkännas som merkostnad och att merkostnaderna då var så höga att dessa jämte hjälpbehovet (hjälp av hustrun med massage, insmörjning och sköta kontakter utåt) berättigade till handikappersättning med 34 % av basbeloppet. (Målet återfinns även under rubrikerna Psykiska besvär och Merutgifter i övrigt)

Mål nr 811/90 (1993-12-06) gällde en kvinna J, född 1944 med mycket svår psoriasis och ledvärk. Hon uppgav inte att hon hade något hjälpbehov. Hon beräknade merutgifter för bl.a. kläder och tvätt. Hon arbetade halvtid.

FÖD konstaterade att hon hade vissa merutgifter, men att dessa inte uppgick till så högt belopp som berättigade till handikappersättning och att något sådant hjälpbehov inte heller förelåg att hennes sammanlagda behov av stöd kunde ge rätt till handikappersättning.

Kommentar

I den tidigare analysen tolkade RFV de genomgångna domarna så att sjukdomstillståndet måste vara mycket svårt för att det sammanlagda stödbehovet för psoriater skulle berättiga till handikappersättning. Dessa domar ändrar inte denna slutsats.

I det första målet ansågs den försäkrade på grund av psoriasis vara i behov av bl.a. solariebehandling. Hans fobiska besvär medförde att denna behandling gav upphov till högre kostnader än vad den annars skulle ha gjort.

I det andra målet hade den försäkrade inte uppgett något hjälpbehov på grund av sin sjukdom utan endast merkostnader.

Psykiska besvär m.m.

FÖD 1992:6, mål nr 663/89 (1992-02-25) gällde en kvinna M, född 1944 som hade schizofreni och vårdades på sjukhus. Hon yrkade handikappersättning bl.a. på grund av kostnader för god man och på grund av vidlyftighet med pengar och ägodelar under frigång. FÖD beviljade inte handikappersättning. (Domen är redovisad under rubriken Merutgifter i övrigt).

FÖD 1992:37, mål nr 2716/91,(1992-11-10) gällde en kvinna G, född 1948, som hade tvångsneuros. Hon hade kostnader främst för rengöringsmedel och kasserade föremål. FÖD fann att G:s merutgifter till följd av sjukdomen var så betydande att hon var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet. (Domen är redovisad under rubriken Merutgifter i övrigt).

Mål nr 383/87 (1990-05-21) gällde en man A, född 1944, med mycket svår kronisk tvångsneuros med fobier. Han kunde bara ta emot hjälp från hustrun som minskat sin arbetstid från 40 till 30 timmar i veckan. Försäkringskassan avslag ansökan om handikappersättning och försäkringsrätten lämnade överklagandet utan bifall. RFV ansåg att J inte var berättigad till handikappersättning. FÖD inhämtade utlåtande från sakkunnig enligt vilken det var tveksamt om det förelåg klara psykiatriska skäl att gå emot försäkringsrättens bedömning.

FÖD bedömde att A:s sammanlagda behov av stöd berättigad honom till handikappersättning med 48 procent av basbeloppet fr.o.m. oktober 1982.

Mål nr 2617/89 (1991-09-10) gällde en man A, född 1954. Han var utvecklingsstörd, hade astma och epilepsi, men fick sällan anfall, och var infektionskänslig. Han behövde ständig tillsyn. Han åberopade även merkostnader. Modern hade anhörigbidrag. Han uppbar handikappersättning med 50 % av basbeloppet och yrkade höjning.

FÖD ändrade inte underinstansernas beslut att inte höja utgående handikappersättning.

Mål nr 315/91 (1992-07-28) gällde en man S, född 1951, med psoriasis och fobi. Domen redovisas under rubriken Psoriasis och är upptagen även under rubriken Merkostnader i övrigt.

Kammarrättens i Stockholm mål nr 5146-1998 (1999-06-16) gällde en man N, född 1976, med Aspbergers syndrom. Han behövde stöd, påminnelser och ”påputtning”.

Kammarrätten fann att utöver den tidsåtgång som erfordrades för att ge N den hjälp han behövde skulle hänsyn även tas till den grad av bundenhet som den försäkrades behov medförde för vårdaren. Kammarrätten beviljade handikappersättning med 36 procent av basbeloppet (merkostnaderna ansågs vara av mindre omfattning.)

Kommentar:

I de flesta fall då det gäller psykisk sjukdom och psykisk utvecklingsstörning gäller det - enligt den tidigare analysen - att bedöma omfattningen av den funktionshindrades hjälpbehov. De nu aktuella avgöranden av FÖD har gällt enbart merkostnader eller såväl merkostnader som hjälpbehov.

I kammarrättens mål beaktades förutom den direkta hjälpen även vårdarens bundenhet.

Rörelsehinder

FÖD 1991:16, mål nr 1640/90, (1991-05-20) gällde en kvinna A, född 1927, som var reumatiker och rullstolsberoende. Hon hade hjälp av kommunalt anställd hemsamarit. Hon beviljades inte handikappersättning. Domen är redovisad under rubriken Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.

FÖD 1993:4, mål nr 1854/91 (1992-12-20) gällde en kvinna L, född 1927. Hon var reumatiker och rullstolsbunden. Hjälpbehovet tillgodosågs i stor utsträckning av hennes make som uppbar ersättning av kommun. Hon beviljades handikappersättning med högsta belopp. Domen är redovisad under rubriken Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.

FÖD 1994:22, mål nr 1925/91 (1994-11-17) gällde en man S, född 1944. Han var på grund av ledbesvär rullstolsbunden. Fråga i målet var om han, som uppbar handikappersättning med lägsta belopp var berättigad till högre handikappersättning på grund av merkostnader som uppstod till följd av byte av lägenhet. Han beviljades handikappersättning med 65 % av basbeloppet. Domen är redovisad under rubriken Merutgifter för bostad

Mål nr 19/89 (1991-03-21) gällde en kvinna född H, född 1940. Hon uppgav att hon behövde hjälp med duschning och hårtvätt, att hon själv klarade av- och påklädning och toalettbesök och att hon hade merkostnader för medicin, städhjälp och bilresor. Försäkringskassan och försäkringsrätten ansåg inte att hon var berättigad till handikappersättning. RFV medgav i FÖD att hon beviljades handikappersättning med 50 % av basbeloppet och framhöll bl.a. följande. H hade sagt upp hemhjälp eftersom hon inte var nöjd med hennes arbete. Hon fick i övrigt hjälp av sin mor och sin make. Hon betalade

40 kr i timmen för städhjälp. Verket ansåg sig av avgörandet FÖD 1986:12 och av andra avgöranden gällande delvis rullstolsberoende kunna sluta sig till att de helt rullstolsberoende, vilkas funktionsförmåga inte ytterligare inskränks av andra handikappersättning var berättigade till handikappersättning efter i vart fall den näst högsta nivån. Enligt verkets mening skiljde sig H:S situation inte från den för andra rullstolsbundna med bibehållen kraft i händer och armar. Verket ansåg att H i likhet med dessa hade sin funktionsförmåga nedsatt så att hon behövde hjälp för att klara sin dagliga livsföring och att hon även hade vissa merutgifter till följd av sitt handikapp.

FÖD fann att H, som på grund av höftledsbesvär sedan en lång tid tillbaka var rullstolsbunden, var i sådant behov av annan i sin dagliga livsföring att hon med hänsyn också till merutgifter i anledning av handikappet hade ett sammanlagt behov av stöd i den omfattningen att det berättigade till 50 % av basbeloppet.

Mål nr 2520/90 (1991-05-20) avgjordes samtidigt som FÖD 1991:16 och gällde en kvinna J, född 1927, som var reumatiker och var delvis rullstolsberoende. Hon hade hjälp av kommunalt anställd hemsamarit och betalade avgift för den hjälpen. FÖD beviljade inte handikappersättning. Domen är redovisad under rubriken Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.

Mål nr 2081/90 (1992-09-21) gällde en kvinna F, född 1949, som var rullstolsberoende. Hon hade beviljats handikappersättning med 50 % och ansökte om förhöjning. Hon hade hemtjänst. FÖD beviljade inte högre handikappersättning. Domen är redovisad under rubriken Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.

Mål nr 466/92 (1994-12-30) gällde en man H, född 1959, som var rullstolsberoende till följd av hjärnskada som han hade fått vid ett olycksfall. Försäkringskassan beviljade honom handikappersättning med 50 % av basbeloppet. FÖD fann att H:s hjälpbehov till största delen var tillgodosett genom samhällsstöd och beviljade inte högre handikappersättning. Domen är redovisad under rubriken Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.

Kommentar.

I den tidigare analysen konstaterade RFV att i det övervägande antalet genomgångna domar avseende försäkrade med rörelsehinder hade handikappersättning inte beviljats om den försäkrade inte hade haft merutgifter för bilresor till arbete eller studier. I de fall den försäkrade förflyttade sig med kryckor eller rollator och hade ett personligt hjälpbehov utgick handikappersättning med lägsta ersättningsnivå. Helt rullstolsberoende med funktionsnedsättning i armarna medförde med stöd av FÖD 1986:12 rätt till handikappersättning med högsta belopp. RFV drog den slutsatsen att FÖD verkade ha accepterat ett schabloniserat synsätt.

FÖD har under den nu aktuella perioden inte meddelat några domar avseende rörelsehindrade funktionshindrade förutom beträffande rullstolsberoende.

I målet 19/89 framhöll RFV att den försäkrade inte skiljde sig från andra rullstolsbundna försäkrade med bibehållen kraft i händer och armar och medgav att hon beviljades handikappersättning med 50 % av basbeloppet. FÖD framhöll inte att den instämde i vad RFV framfört men anförde att den försäkrade på grund av sitt hjälpbehov och merutgifternas storlek var berättigad till handikappersättning med samma belopp som verket funnit.

Ofta har rullstolsberoende funktionshinder såsom framgår av ovannämnda domar hjälp av kommun genom hemsamarit eller av anhörig som uppbär ersättning av kommun eller landsting. Handikappersättningens storlek beror då så gott som uteslutande på storleken på avgifterna för samhällsstödet. Detta kan få till följd att handikappersättning över huvud taget inte kan beviljas trots omfattande hjälpbehov. Som framgår av FÖD 1993:4 kan dock hjälpbehovet i vissa fall vara så omfattande att det så att säga överstiger avgiften och medför rätt till högre handikappersättning än vad som är motiverat av avgifterna.

Omfattningen av hjälpbehovet och storleken av merutgifterna för en rörelsehindrad är också beroende på tillståndet i övrigt. Det är skillnad mellan en person som är rullstolsberoende och t.ex. utvecklingsstörd och en person som "enbart" är rullstolsberoende vad gäller hjälpbehov och merkostnader.

4. HJÄLP GENOM ANNAT SAMHÄLLSSTÖD, MAKE M.M.

FÖD 1991:16, mål nr 1640/90, (1991-05-20)

Referatmening: Vid beräkning av rätt till handikappersättning har – då hjälpbehov tillgodosetts genom kommunal hemsamarit – bortsetts från hjälpbehovet och i stället beaktats den handikappades kostnad för hjälpen.

Målet gällde en kvinna A, född 1927, som hade reumatism och delvis var rullstolsberoende. Hon fick hjälp fem timmar varje dygn av hemsamarit, för vilken hjälp hon betalade viss avgift. RFV bestred yrkandet om handikappersättning och framhöll bl.a. följande i FÖD. Verket har i Allmänna råd 1988:8 om handikappersättning rekommenderat att kassan vid bedömningen av stödbehovet tar hänsyn till kostnaderna för kommunal hemhjälp till den del de kan hänföras till den försäkrade och att tidsåtgången för hjälpen inte beaktas.

FÖD framhöll följande. Handikappersättning är i princip att uppfatta som en ersättning för merkostnader som föranleds av nedsättning i den försäkrades funktionsförmåga. Bedömningen av rätten till handikappersättning skall enligt 9 kap 2 § AFL grundas på den handikappades sammanlagda behov av hjälp av annan och kompensation för merutgifter. I den mån hjälpen av annan ombesörjs genom kommunal hemsamarit bör vid beräkningen av rätt till handikappersättning bortses från det hjälpbehov som hemsamariten tillgodoser och i stället beaktas den handikappades kostnad för hjälpen. Någon sammanvägning av tidsåtgången för samarithjälpen och kostnaderna för denna kan som regel inte göras. A har på grund av sitt handikapp ett omfattande hjälpbehov i sin dagliga livsföring. Detta

hjälpbehov får till största delen anses tillgodosatt genom kommunalt anställd hemsamarit. A:s kostnader för hemsamarithjälpen jämte övriga kostnader som A skäligen behövt vidkännas på grund av sitt handikapp uppgår inte till sådant belopp att de kan anses betydande. Inte heller medför dessa merkostnader i förening med det hjälpbehov som A har utöver vad som täcks av hemsamarithjälpen att hon är berättigad till handikappersättning.

FÖD 1993:4, mål nr 1854/91 (1992-12-20)

Referatmening: Handikappersättning har utgått med högsta belopp till en rullstolsbunden kvinna med hjälpbehov i stort sett hela dygnet trots att hjälpbehovet i viss utsträckning tillgodosågs genom anhörig, som uppbar anhörigbidrag och hemsamarithjälp.

Målet gällde en kvinna L, född 1927. Hon hade handikappersättning med 50 % av basbeloppet och ansökte i september 1989 om förhöjning av handikappersättningen. Hon var reumatiker och var helt rullstolsberoende. Hon hade betydande funktionsnedsättning i axlar, armar och händer och behövde hjälp under i stort sett hela dygnet. Hon hade hjälp av hemsamarit fyra timmar i veckan. Den huvudsakliga hjälpen utfördes av hennes make som uppbar anhörigbidrag från landstinget med 3 000 kr per månad vilket var det högsta belopp som kunde betalas ut. RFV överklagade försäkringskassans beslut att avslå ansökan. Verket ansåg att även om man tog hänsyn till det samhällsstöd som utgick hade L ett sådant stödbehov att hon borde vara berättigad till handikappersättning med 65 % av basbeloppet. Försäkringsrätten avlog överklagandet och RFV överklagade domen till FÖD.

FÖD förklarade att bedömningen av rätten till handikappersättning grundas på den handikappades sammanlagda behov av stöd i form av hjälp av annan och kompensation för merutgifter. I tidigare avgöranden bl.a. FÖD 1991:16 har slagits fast att i den mån hjälpbehovet tillgodoses genom kommunal hemsamarit, bortses från hjälpbehovet och i stället beaktas den handikappades kostnad för hjälpen. På motsvarande sätt bör även bortses från hjälpbehov som tillgodoses genom annat samhällsstöd. I detta fall skulle bortses från det hjälpbehov som tillgodosågs genom anhörigbidraget och hemsamarithjälpen. Även med bortseende från det hjälpbehov som tillgodosågs på dessa sätt och också med beaktande av den hjälpinsats som naturligen följde av ett äktenskap eller annat sammanboendeförhållande fann FÖD att L:s återstående hjälpbehov och merutgifter till följd av handikappet var av sådan omfattning att hon var berättigad till handikappersättning med 65 % av basbeloppet.

Mål nr 2520/90 (1991-05-20) avgjordes samtidigt som FÖD 1991:16 och gällde en kvinna J, född 1927, som hade reumatism och var delvis rullstolsberoende. Den hjälp hon behövde fick hon tre gånger per dag av vårdbiträden inom hemtjänsten och kvällspatrull inom primärvården. För denna hjälp betalade hon viss avgift.

FÖD gjorde samma bedömning som i FÖD 1991:16 – hjälpbehovet fick anses tillgodosatt genom kommunalt anställd hemsamarit och kostnaderna uppgick inte till sådant belopp att de kunde anses betydande - och fann att J inte var berättigad till handikappersättning.

Mål nr 2081/90 (1992-09-21), gällde en kvinna F, född 1949, som var rullstolsberoende till följd av medfödda höftledsluxationer och fotmissbildningar. Hon hade beviljats handikappersättning med 50 % och ansökte om förhöjning. Hon hade hemtjänst fem timmar per dygn.

FÖD bedömde att hennes hjälpbehov i stor utsträckning tillgodosågs genom hemtjänsten. Hennes kostnader för hemtjänsten och övriga kostnader som hon skäligen behövde vidkännas på grund av handikappet samt hennes hjälpbehov utöver vad som täcktes av hemtjänsten kunde inte bedömas berättiga henne till högre handikappersättning.

Mål nr 1565/92 (1994-10-21) gällde en kvinna B, född 1952, som hade epilepsi. FÖD fann att ”Utredningen ger emellertid inte stöd för att hjälpbehovet varit av den omfattningen att kostnaderna till följd av makens inkomstminskning kan beaktas.” Hon var därför inte berättigad till handikappersättning. (Domen är redovisad under rubriken Epilepsi)

Mål nr 466/92 (1994-12-30) gällde en man H, född 1959, som var rullstolsberoende till följd av hjärnskada. Försäkringskassan beviljade honom handikappersättning med 50 % av basbeloppet. Han yrkade förhöjning av handikappersättningen. Som skäl härför framhöll han bl.a. att till följd av skadan hade hans hustrus arbetstider ändrats och daghemsavgiften därigenom höjts. Hustrun uppbar lön från kommunen för hjälp på morgonen. Även hemsjukvårdsbidrag från landstinget utgick. Tidsåtgången för hjälp och stöd på eftermiddagen beräknades till 3-4 timmar per dag. H var dagpatient 09.00-16.00. Han hade kostnader för avgifter för hemtjänst, färdtjänst och snöskottning.

FÖD fann att H:s hjälpbehov till största delen var tillgodosett genom samhällsstöd. De merutgifter som han angett kunde endast till en viss mindre del anses ha uppkommit till följd av H:s handikapp. Även med beaktande av den del av H:s hjälpbehov som inte tillgodosetts genom samhällsstöd och de merutgifter som han skäligen fått vidkännas fann FÖD att han inte var berättigad till handikappersättning.

I följande kammarrättsdomar har kammarrätten prövat rätten till handikappersättning efter att assistansersättning beviljats.

Mål nr 9708-1994 (1996-03-05) av Kammarrätten i Stockholm, mål nr 1111-1995 (1996-01-25) av Kammarrätten i Göteborg, mål nr 1192-1995(1996-05-07), nr 1077-1995 (1996-05-29) av Kammarrätten i Sundsvall) och nr 1474-1995 (1997-06-19) av Kammarrätten i Jönköping. I målet 4450-1995 gjorde den funktionshindrade gällande att hjälpbehovet inte täcktes helt av utgående assistansersättning. Övriga mål gällde enbart merutgifter. Inte i något mål beviljades handikappersättning.

Kammarrättens i Göteborg mål nr 6773-1998 (1999-06-14) gällde en kvinna H, född 1939, med Downs syndrom. I samband med att hon beviljades assistansersättning sänkte försäkringskassan hennes handikappersättning från 69 % till 36 % av basbeloppet. Hon hade assistent 40 timmar per vecka och försäkringskassan hade beräknat hennes behov av hjälp till 42 timmar.

Kammarrätten konstaterade att två timmars faktisk hjälp inte tillgodosågs genom annat samhällsstöd och att H:s syster i hög grad varit bunden av tillsynsbehovet. Kammarrätten gjorde en sammanvägning av hennes sammanlagda behov av stöd till den del det inte tillgodosågs genom annat samhällsstöd och fann att H fick anses skäligen tillgodosedd med handikappersättning med 36 % av basbeloppet.

Kommentar:

I den tidigare analysen framhöll RFV att det av domarna framgick att FÖD beaktat annat samhällsstöd men inte redovisat hur det beaktats.

FÖD har i de ovannämnda referaten betonat att handikappersättning skall uppfattas som ersättning för merkostnader. Om den funktionshindrade betalar för hjälpen som tillgodoses genom samhällsstöd skall avgiften respektive kostnaden för hjälpen beaktas, inte hjälpbehovet.

Försäkrade med i huvudsak samma omfattning av hjälp kan beviljas handikappersättning med olika nivåer eller inte bedömas vara berättigad till handikappersättning alls beroende på storleken av den avgift som t.ex. en kommun tar ut. En jämförelse mellan hjälpbehovets omfattning och storleken på handikappersättningen kan då bli missvisande, dvs. det går inte att säga att en viss omfattning av hjälpbehovet medför rätt till en viss storlek av handikappersättningen.

Om den funktionshindrade har ett omfattande hjälpbehov och betalar för sin hjälp, som hon/han får av samhället, kan handikappersättning utges med hänsyn till hjälpbehovet om detta överstigit vad som anses täckt av samhällsstödet, dvs. en prövning måste i varje särskilt fall göras angående vilket hjälpbehov samhällsstödet ska täcka och om det finns ytterligare hjälpbehov. I målet FÖD 1993:4 ansågs den funktionshindrades hjälpbehov vara större än vad som ansågs täckt av samhällsstödet medan hjälpbehovet i målet 466/92 ansågs i huvudsak vara tillgodosett genom samhällsstöd.

FÖD har vidare i målet 1993:4 framhållit att det är naturligt att makar och andra sammanboende hjälper varandra. Det är dock svårt att få någon uppfattning om omfattningen av dessa hjälpinsatser. Domstolen har inte begränsat sig till att konstatera att det är naturligt makar hjälper varandra utan att detta kan gälla råder även i andra sammanboendeförhållande.

I mål 1565/92 konstaterade FÖD visserligen att hjälpbehovet inte varit av den omfattningen att kostnaderna till följd av makens inkomstminskning kunde beaktas. Av denna dom kan dock, enligt verkets mening, inte slutsatsen dras att handikappersättning kan utges för inkomstförlust som uppkommer på grund av att en make minskar sin arbetstid för att hjälpa den andra maken.

Lagen om assistansersättning infördes 1 januari 1994. Genom den lagen kan om vissa förutsättningar är uppfyllda en funktionshindrad beviljas assistansersättning

för hjälp av en personlig assistent. Detta innebär att den del av handikappersättningen som kompenserar den funktionshindrades behov av hjälp av annan i stället kan kompenseras med assistansersättning. RFV har i Allmänna råd 1998:5 rekommenderat att försäkringskassan gör en omprövning av rätten till utgående handikappersättning i samband med att assistansersättning beviljas. (Om inte den funktionshindrade är garanterad viss handikappersättning enligt AFL, som är fallet med blinda eller gravt hörselskadade). Även om man bortser från hjälpbehovet kan det finnas rätt till handikappersättning på grund av merutgifter. Det finns några kammarrättsdomar som behandlar denna fråga. I dessa mål - utom i ett där handikappersättningen sänktes från 69 % till 36 % av basbeloppet - hade försäkringskassan dragit in utgående handikappersättning i samband med att den funktionshindrade fått assistansersättning. Försäkringskassans beslut ändrades inte av domstolarna och inte i något av dessa mål beviljades alltså handikappersättning enbart på grund av merkostnaderna. I ett av dessa mål ansåg den försäkrade själv att hennes hjälpbehov inte var helt täckt av assistansersättningen.

5. MERUTGIFTER

Merutgifter för bostad

FÖD 1994:22, mål nr 1925/91 (1994-11-17)

Referatmening: En rullstolsberoende man flyttade från en tvårumslägenhet i ett äldre hus utan hiss till en lika stor men dyrare lägenhet i ett nybyggt hus med hiss. Hela hyresökningen har bedömts som motiverad av handikappet och beaktats vid bestämmandet av handikappersättningens storlek.

Målet gällde en man S, född 1944. Han bodde före bostadsbytet i en lägenhet om två rum och kök en trappa upp i ett hus utan hiss. Han bytte till en annan tvårumslägenhet som fanns i ett nybyggt hus med hiss med högre hyra. Kommunalt bostadstillägg utgick. RFV framhöll hos FÖD bl.a. följande. Den standardhöjning som bostadsbytet innebar med åtföljande högre hyreskostnad var inte enbart motiverad av handikappet. En viss del av hyran motiverades av att han behövde hiss och rymliga ytor på grund av sitt handikapp och den andra delen berodde på att han accepterade nyproduktion. Verket ansåg det rimligt att hälften av den ökade hyreskostnaden godtogs.

FÖD bedömde bostadsbytet som nödvändigt med hänsyn till handikappet och fann att den nya bostaden inte var större eller dyrare än vad som kunde anses vara rimligt, varför hela den ökade bostadskostnaden fick anses vara motiverad av handikappet. Vidare skulle den inverkan som det kommunala bostadstillägget hade på kostnaden för bostaden beaktas. Men också med det beräkningssättet var de sammanlagda merkostnaderna med anledning av handikappet så stora att S var berättigad till handikappersättning med 65 % av basbeloppet.

Mål nr 1780/93 (1995-06-15) gällde en kvinna B, född 1965, som hade multipel scleros. Hon flyttade från en liten tvåa på tredje våningen utan hiss till en större två på bottenplanet.

FÖD, som inhämtade att det ca 6 km från det område i centrum där B bodde, fanns lediga lägenheter med lägre hyra, fann att även om nedsättningen av B:s funktionsförmåga gjorde det angeläget att hon bytte bostad motiverade detta inte att hon bytte till en bostad som föranledde att hon fick vidkännas betydande merutgifter (hyreshöjningen var 1 200 kr per månad) för hyra. Eftersom hon inte heller på annan grund hade rätt till handikappersättning lämnade FÖD överklagandet utan bifall.

Kommentar.

För att handikappersättning ska kunna beräknas på grund av ökade kostnader måste för det första bostadsbytet vara nödvändigt på grund av handikappet. FÖD konstaterade i båda dessa mål att det var nödvändigt respektive angeläget att den försäkrade bytte till en med hänsyn till handikappet lämpligare bostad.

För det andra måste den nya bostaden vara lämplig och inte dyrare eller större än vad som motiveras av handikappet. I det första målet fann FÖD att det var rimligt att godta hela den ökade bostadskostnaden, eftersom den nya bostaden ansågs vara motiverad av handikappet. I den andra målet däremot konstaterade FÖD att det inte var motiverat att B flyttade till en bostad som medförde betydande merutgifter för hyra. I sistnämnda mål hade FÖD utrett att det fanns billigare lediga lägenheter. I det första målet hade ingen separat utredning gjorts om det fanns andra handikappvänliga bostäder i närheten men det kanske kan förutsättas att det inte fanns eftersom S erbjöds den med förtur av bostadsförmedlingen. Vid beräkningen av merutgifternas storlek tog FÖD hänsyn vad den försäkrade fått i kommunalt bostadstillägg.

Riksförsäkringsverket har till RegR överklagat ett mål som gällde en kvinna som på grund av hjärnskada inte klarade av att bo tillsammans med sin familj utan måste bo i egen lägenhet. Kammarrätten, som godkände kostnaderna för hennes bostad som merutgifter p.g.a. handikapp, hade beviljat handikappersättning med 69 % av basbeloppet. RegR fann i detta mål inte skäl att bevilja prövningstillstånd. Det är därför fortfarande oklart om kostnader för extra bostad kan beaktas vid bedömningen av handikappersättning. Verket har även till RegR överklagat ett mål som gällde merkostnader för allergiker för större bostad, då någon mindre inte fanns att tillgå, i allergiserat hus. Verket anser att den merkostnad som uppstår på grund av att lägenheten är större än den försäkrades tidigare lägenhet inte kan godkännas som merkostnad

vid beräkning av handikappersättning. RegR har ännu inte avgjort frågan om prövningstillstånd.

Merutgifter för resor till och från arbetet m.m.

FÖD 1992:39 , mål nr 233/92, (1992-11-21)

Referatmening: Vid beräkning av handikappersättning har den handikappade som godtagbara merutgifter för bilinnehav fått tillgodoräkna sig högst kostnader hänförliga till en bil i mellanstorlek.

Målet gällde en kvinna R, som uppbar handikappersättning med 50 % av basbeloppet. Hon köpte ny Mercedes Benz av minsta storlek och utan lyxutrustning för 180 200 kr. Hon beviljades bilstöd med 85 000 kr. Hon yrkade högre handikappersättning med hänvisning till att hennes fasta kostnader hade ökat.

FÖD förklarade att man vid bedömningen av rätten till handikappersättning inte kunde ge några generella anvisningar till ledning för uppskattningen av vilken inköpskostnad för bil som högst kunde godtagas som fasta kostnader vid beräkning av merutgifter som den försäkrade behövde vidkännas. Bilkostnaden i det enskilda fallet måste framstå som rimlig och motiverad med hänsyn till de syften som socialförsäkringen avsåg att tillgodose för att kostnaden i sin helhet skulle kunna läggas till grund för beräkning av merkostnaderna. Den av R inköpta bilen hade betingat ett pris som låg högt över genomsnittet och det fanns i hennes fall inte någon omständighet som talade för att den höga kostnaden var föranledd av hennes handikapp. Som anskaffningsvärde för en ny bil kunde hon få tillgodoräkna sig högst en kostnad om 90 000 kr à 100 000 kr i 1989 års prisläge motsvarande kostnaden för inköp inklusive accis av en vanlig bil i mellanstorlek utan annan extrautrustning än vinterdäck på fälgar.

Mål nr 1154/87 (1990-03-08), gällde en man W, född 1948, som hade ryggsbesvär och ansökte om handikappersättning för merkostnader för resor med egen bil till och från arbetet. Försäkringsrätten konstaterade att W:s uppgift att han inte kunde färdas i buss saknade tillräckligt stöd i utredningen och att hans funktionsförmåga inte kunde anses nedsatt i sådan omfattning att han behövde vidkännas merutgifter i samband med arbetsresorna.

FÖD ändrade inte försäkringsrättens dom.

Mål nr 1412/88 (1991-08-01) gällde en kvinna W med astmatiska besvär som hade merutgifter bl.a. för bilresor till arbetet. Hon ansåg sig på grund av sjukdomen inte kunna utnyttja färdtjänst. Hon beviljades handikappersättning med maximalt belopp med hänsyn till kostnaden för bilinnehavet. Domen är redovisad under rubriken Astma/allergi.

Mål nr 920/90 (1991-12-17), gällde en man M, född 1944, som hade Morbus Crohn. Han arbetade i Botkyrka utanför Stockholm och upp gav att

han på grund av sin sjukdom flyttat till Enköping. Han ansåg att han inte kunde resa med tunnelbana på grund av sin sjukdom men däremot med tåg eftersom han då hade tillgång till toalett. RFV framhöll att M inte hade större utgifter för resor till och från arbetet än andra försäkrade som bodde i Enköping och arbetade i Stockholm och att resekostnaderna därför inte kunde godtas som merutgifter. Vad M anfört om anledningen till flyttningen föranledde enligt verket inte annan bedömning.

FÖD fann i likhet med vad RFV anfört att kostnaderna för resor till och från arbetet inte kunde godtagas som merutgifter med anledning av handikapp.

Mål nr 2635/89, (1991-12-30), gällde en kvinna E, född 1948, med höftbesvär, som ansökte om handikappersättning.

FÖD fann med hänsyn till det reparationsbehov som förelegat beträffande E:s bil (bilen var 16 år gammal) och övriga kostnader av bilinnehavet att E skäligen var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Mål nr 72/90 (1992-09-10) gällde en man N, född 1962 med grav hörselskada och CP-skada, som hade kostnader för resor med egen bil till ett särskilt anpassat arbete vid Samhall Midland i Mellansel. Försäkringskassan ansåg att han inte var berättigad till högre handikappersättning än 34 % av basbeloppet, eftersom passande bussförbindelse mellan bostad och arbetsplats saknades och kostnaden för resor med egen bil inte kunde anses som merkostnad. RFV medgav att N beviljades handikappersättning med 65 % av basbeloppet och framhöll att anledningen till att N arbetade vid Samhall Midland i Mellansel var hans svåra, dubbla handikapp och att det var troligt att han, om han inte haft nedsatt funktionsförmåga, skulle ha fått arbete i Örnsköldsviksområdet dit han kunnat åka med allmänna kommunikationer. På grund härav ansåg verket att i vart fall resorna var en merutgift förorsakad av N:s handikapp.

FÖD fann att annan och lämpligare arbetsplacering inte stått till buds för N på grund av hans svåra handikapp och att kostnaden för arbetsresorna med bil följaktligen var en merutgift som N fick vidkännas för att kunna förvärvsarbeta. Han var därför berättigad till handikappersättning med 65 % av basbeloppet.

Mål nr 726/90, (1992-09-29) gällde A, född 1951, som var förlamad i båda benen och arbetade som arbetsterapeut. Hon hade beviljats handikappersättning

med 50 % av basbeloppet. Hon hade överklagat beslutet och yrkat 65 % av basbeloppet. FR fann i sin dom att bilnehavet inte räknades som merutgift, eftersom hon var beviljad färdtjänst.

FÖD ändrade inte försäkringsrättens dom.

Kammarrättens i Jönköping mål nr 3860-1995 (1998-01-26) gällde en man L, född 1943. Länsrätten fann att L var berättigad till handikappersättning bl.a. till följd av resor på veckosluten mellan folkhögskolan, där han studerade, och bostaden. RFV överklagade länsrättens dom och framhöll bl.a. med hänvisning till lagrum och verkets Allmänna råd att L:s studier inte kunde jämföras med förvärvsarbete, eftersom han inte uppbar studiestöd för sina studier. Som merutgift för andra resor än behandlingsresor borde därför högst (5 % x basbeloppet 35 200) 1 700 kr godtas. Tillsynsbehovet och merutgifterna berättigade dock inte till handikappersättning.

Kammarrätten fann såsom RFV anfört att försäkringskassan fog för sitt beslut att inte tillerkänna L handikappersättning.

Kammarrättens i Göteborg mål nr 1088-1998 (1998-06-24) gällde en pojke D, född 1981, med DAMP, som behövde skjuts till och från skolan.

Kammarrätten förklarade att det av skollagen följde att en elevs hemkommun var skyldig att sörja för att det anordnades kostnadsfri skolskjuts för elever i grundskolan om det behövdes med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet. Kammarrätten fann att D inte var berättigad till handikappersättning på grund av kostnaderna för skolskjutsningar, eftersom det var hemkommunen som skulle svara för den kostnaden. Domen har överklagats till RegR.

Kammarrättens i Göteborg mål nr 7197-1997 (1998-12-10) gällde en kvinna G, född 1950, med postpoliosyndrom. RFV överklagade länsrättens dom att bevilja handikappersättning med åberopande av att G inte förvärvsarbetade och inte heller studerade med studiestöd.

Kammarrätten framhöll i domen bl.a. följande. Såsom lagtexten i 9 kap 2 § AFL utformats kunde betydande merutgifter enligt c) ensamma grunda rätt till handikappersättning. Den som hade haft merutgifter enligt c) behövde således inte samtidigt ha haft behov av hjälp av annan enligt a) eller b). När det gällde bestämmelsen om studerade i tredje stycket fick den antas syfta på de handikappade som var hänförliga till b). Som länsrätten anfört har G befunnit sig i en rehabiliteringssituation och inom ramen för den rehabiliteringen bedrivit studier. Från höstterminen 1996 studerade hon på högskola. Hon hade varit aktivt

arbetsökande och haft vissa anställningar och uppdrag. Sedan mitten av augusti 1998 förvärvsarbetade hon på heltid. Kammarrätten fann vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet att G haft ett sådant behov att resa med egen bil att de fasta och rörliga kostnaderna som hon åsamkades fick anses vara godtagbara merutgifter på grund av handikappet. Hon var därför berättigad till den handikappersättning som länsrätten bestämt (69 % av basbeloppet fr.o.m. juni 1994)

Kommentar.

För att bilkostnader skall godkännas som merutgifter krävs i likhet med vad RFV framhöll i den tidigare analysen att den funktionshindrade inte kan använda eller har stora svårigheter att använda allmänna kommunikationer. I mål 1154/87 ansågs utredningen inte visa att den funktionshindrade inte kunde använda allmänna kommunikationer.

Även om den funktionshindrade inte kan använda eller har stora svårigheter att använda allmänna kommunikationer har handikappersättning ändå inte kunnat beviljas, om den funktionshindrade har varit berättigad till färdtjänst för resorna.

Även om den funktionshindrade har varit berättigad till färdtjänst har han/hon ändå ansetts berättigad till handikappersättning om han/hon på grund av sitt funktionshinder inte kunde använda färdtjänst (jfr 1412/88).

Fr.o.m. den 1 januari 1998 ersatte lagen om färdtjänst (SFS 1997:736). socialtjänstlagens bestämmelser om färdtjänst. Genom den nya lagen skulle kollektivtrafiken bli mera tillgänglig för funktionshindrade, kostnaderna för färdtjänst och riksfärdtjänst skulle begränsas genom ändrat resande och färdtjänsten skulle betraktas som en transportform i stället för en form av bistånd. Enligt 7 § denna lag ska tillstånd till färdtjänst meddelas dem som på grund av funktionshinder, som inte endast är tillfälligt, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med allmänna kommunikationsmedel. Tillståndet får dock enligt 9 § samma lag i skäligen omfattning förenas med villkor om vilket färdmedel som får användas, hur många resor tillståndet omfattar och inom vilket område resor får göras. I begreppet ”i skäligen omfattning” låg enligt propositionen att t.ex. resor till arbetet eller skolan och andra nödvändiga resor inte skulle begränsas till antalet. I betänkandet 1997/98:TU3 framhöll utskottet att det borde vara funktionshindret och inte personlig ekonomi eller hemförhållanden, som avgjorde vem som var färdtjänstberättigad. Den föreslagna lagtexten ändrades därför i enlighet härmed.

Genom den nya lagen kommer sannolikt fler att bli berättigade till färdtjänst. RFV har inte funnit några domar från RegR eller kammarrätt som tar upp frågan om rätten till handikappersättning efter att den nya lagen om färdtjänst har trätt i kraft. Riksförsäkringsverket anser inte att tillkomsten av den nya lagen om färdtjänst ändrar bedömningen av rätt till handikappersättning, dvs. funktionshindrad som har rätt till färdtjänst kan inte beviljas handikappersättning på grund av bilkostnader. Enda undantaget är om han/hon på grund av sjukdom inte kan använda färdtjänst. Riksförsäkringsverkets Allmänna råd kommer att anpassas i enlighet härmed.

I mål nr 72/90 saknades allmänna kommunikationer. Problemet var att N på grund av sitt handikapp var endast kunde arbeta på en viss arbetsplats som

han inte kunde åka kommunalt till. Om en funktionshindrad på grund av sitt funktionshinder i stort sett är hänvisad till en viss arbetsplats kan handikappersättning utges för de merkostnader som uppkommer för att han/hon skall kunna komma till arbetsplatsen med bil, om allmänna kommunikationer saknas. FÖD och RFV framhöll att kostnaderna för arbetsresorna inte bilinnehavet skulle beaktas.

I målet nr 920/90 hade M – enligt uppgift på grund av funktionshindret – flyttat till viss ort. Det framgick inte att han på grund av sitt funktionshinder var bunden till viss arbetsgivare eller viss bostadsort. I detta fall gällde frågan inte merkostnader för resor med egen bil utan för längre och därmed dyrare resor med allmänna kommunikationer. FÖD och RFV ansåg att M inte hade högre kostnader för resor än andra som bodde i Enköping och arbetade i Stockholm.

För att bedöma om det föreligger merkostnader för resor bör utgångspunkten för bedömningen alltid vara hur situationen är för en person utan funktionshinder.

Två mål gällde själva beräkningen av kostnaderna för egen bil.

När det gäller beräkningen av fasta kostnader kan, enligt FÖD 1992:39, kostnaden för en bil i mellanstorlek godtas inklusive kostnaden för vinterdäck på fälgar. En dyrare bil kan dock anses motiverad och kostnaden kan godtas om den funktionshindrade med hänsyn till funktionshindret behöver en bil med ytterligare utrustning och/eller en större bil.

Som framgår av mål 2635/89 medför den omständigheten att den försäkrade har en gammal bil som borde ha varit avskriven inte att merkostnader på grund av billinnehav inte kan beviljas. FÖD gjorde en skälighetsbedömning av reparationsbehovet och beviljade handikappersättning med lägsta belopp.

Det finns två kammarrättsdomar som behandlar frågan om studerandes rätt till handikappersättning med anledning av resor till och från skola. Enligt 9 kap 2 § tredje stycket AFL skall studerande som har rätt till studiestöd likställas med förvärvsarbetade i detta lagrum. Kammarrätten i Jönköping fann i likhet med vad RFV framhållit att den försäkrade inte kunde bli berättigad till handikappersättning med anledning av resorna, eftersom han inte hade rätt till studiestöd. Kammarrätten i Göteborg beviljade däremot handikappersättning men hänvisade då bl.a. till att G bedrivit studier i en rehabiliteringssituation och att hon återgick i förvärvsarbete.

Kammarrätten i Göteborg ansåg att det var kommunen som skulle ordna och betala skolskjuts. Kammarrätten hänvisade därvid till de bestämmelser som gällde skolskjuts för elever i grundskolan.

Merutgifter i övrigt

Under denna rubrik har RFV tagit upp domar där det intressanta är hur merkostnaderna har bedömts och beräknats och inte behovet som sådant. I vissa fall har domarna redovisats eller omnämnts även under en annan rubrik.

FÖD 1992:6, mål 663/89 (1992-02-25) (Domen är även omnämnd under rubriken Psykiska besvär m.m.)

Referatmening: Vid prövning av rätt till handikappersättning har kostnader för god man beaktats, dock inte till den del kostnaderna hänfört sig till förmögenhetsförvaltning. Även fråga huruvida kostnader för vidlyftigt levnadssätt kan beaktas.

Målet gällde en kvinna M, född 1944 med schizofreni som vårdades på sjukhus. Hon yrkade handikappersättning bl.a. på grund av kostnader för god man och på grund av vidlyftighet med pengar och ägodelar under frigång. RFV medgav i FÖD att hon beviljades handikappersättning med 65 % av basbeloppet. FÖD noterade att hon vissa år inte varit utskriven alls, att hon vistades utanför institutionen 2 timmar per dag och ett dygn varje helg, att hon inte behövde hämtas tillbaka och att hon inte hade följeslagare.

Kostnaderna för god man uppgick till 7 798 kr per år, varav 2 699 kr avsåg personlig omvårdnad, 2 669 kr förvaltning av egendom och 1 978 kr arbetsgivaravgifter.

FÖD förklarade beträffande kostnaderna för god man att de såvitt de hänförde sig till förmögenhetsförvaltning inte kunde anses som sådan merutgift som avsågs i bestämmelserna om handikappersättning. Ett annat synsätt beträffande kostnader av detta slag, vars storlek torde vara oberoende av under vilka förhållanden den handikappade vårdades, skulle, beroende på under vilka former vården skedde, leda till skillnader mellan olika försäkrade i fråga om rätt till handikappersättning som inte kunde ha varit avsedda. Om kostnaderna hänförde sig till personlig omvårdnad och var av det slaget att de kunde anses som av handikappet föranledda merutgifter i den dagliga livsföringen eller för erhållande av vård eller behandling kunde de däremot beaktas vid prövningen av rätten till handikappersättning. I detta mål var de dock inte av sådan storlek att de ensamma berättigade till handikappersättning. När det gällde kostnader för ett vidlyftigt levnadssätt var det osäkert i vilken utsträckning sådana kostnader förekom och i den mån de kunde räknas som merutgifter i detta sammanhang var de så oförutserbara att de knappast kunde låta sig beräknas på förhand. Med hänsyn härtill och då M:s hjälpbehov i huvudsak tillgodosågs genom vård på sjukhus var hon inte berättigad till handikappersättning. En domare och en ledamot var *skiljaktiga* och ansåg att merutgifter skulle godtas för god man (dock inte förmögenhetsförvaltning) och 3 000 kr för övriga utgifter, varför M var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

FÖD 1992:37, mål nr 2716/91 (1992-11-10)

Referatmening: En försäkrad med ett allvarligt tvångssyndrom som yttrade sig i ett närmast rituellt rengörande har beviljats handikappersättning på grund av merutgifter främst för rengöringsmedel och för ersättning av kasserade föremål.

Målet gällde G, född 1948, med tvångsneuro- ett utomordentligt svårbehandlat tillstånd, som yttrade sig i ett närmast rituellt rengörande och städande. Hon hade förbättrats genom medicinering, men hon hade fortfarande ökade omkostnader främst för rengöringsmedel. Hon beräknade merkostnader för - förutom rengöringsmedel- färdiglagad mat, eftersom hon vid försämring inte kunde laga mat då hon ansåg att hon smutsade ner den, hushålls- och toalettpapper och tvättmedel. Hon slängde ibland bort föremål och kläder som hon ansåg vara smutsiga. RFV medgav i FÖD att G beviljades handikappersättning med 34 % av basbeloppet. Vid bedömningen av vad som kunde anses som en merutgift till följd av G:s handikapp menade verket att hänsyn måste tas till att det finns ett relativt stort spelrum för vad som allmänt kan anses som normalt beteende och därav föranledda levnadskostnader och att en skälighetsbedömning måste göras i G:s fall.

FÖD delade RFV:s uppfattning att en skälighetsbedömning borde göras i detta fall och fann att G:s merutgifter till följd av sjukdomen främst för rengöringsmedel och ersättning för föremål som hon fortlöpande kasserade var så betydande att hon var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Mål nr 1545/91(1993-12-28), gällde en kvinna T, född 1944, som hade diabetes och som 1989 köpt en insulinpump. Försäkringskassan beviljade henne handikappersättning med 50 % av basbeloppet. Hon ansökte om högre handikappersättning. Fr.o.m. 1990 var insulinpumparna med tillbehör gratis och T gjorde sin första beställning av kostnadsfria tillbehör i maj 1991 men hade kunnat få sådana tillbehör kostnadsfritt redan fr.o.m. januari 1990. RFV framhöll i FÖD att hon kunde bli berättigad till handikappersättning med 65 % av basbeloppet endast om ett högre belopp som årlig merutgift för insulinpumpen godtog än vad försäkringskassan gjort och dessutom kostnader för pumptillbehören beaktades. Eftersom T efter december 1989 inte hade behövt vidkännas kostnader för tillbehören till insulinpumpen var hon, enligt RFV, inte berättigad till högre handikappersättning än 50 % av basbeloppet.

FÖD konstaterade att försäkringskassans beslut avsåg handikappersättning fr.o.m. juli 1988. FÖD godtog i likhet med RFV en årlig avskrivning på 22 % (jfr försäkringskassan 15 %), men konstaterade att hon hade kunnat få tillbehör till pumpen av landstinget fr.o.m. januari 1990. Hennes merutgifter på grund av handikappet hade inte varit så stora att hon var berättigad till handikappersättning med högre belopp än den underinstanserna bestämt.

Mål nr 1226/91 (1993-12-09) gällde en kvinna M, född 1929, med muntorrhet. Försäkringskassan beräknade kostnader för årlig avskrivning av doseringspump - 20 % per år - 2 800 kr, för batterier till pump med 2900 kr och s.k. 15-kort med 1 050 kr dvs. sammanlagt 6 750 kr (26,5 % av basbeloppet var 7 870 kr).

FÖD konstaterade att M led av svår muntorrhet, vilket medförde svårigheter att tala och tugga och påverkade andningen under sömn. FÖD fann att hon för att avhjälpa följderna av sitt handikapp var i behov av doseringspump, batterier jämte ackumulator för pumpens drift och vissa läkemedel. FÖD ansåg att avskrivningstiden för pumpen borde omfatta tre år och kostnaderna för läkemedel avpassas till det s.k. högkostnadsskyddet. Batterikostnaderna borde beräknas med utgångspunkt i att en ackumulator borde ha införskaffats och använts. M:s merutgifter för doseringspump batterier inklusive ackumulator, och läkemedel var därvid av den storleken att hon var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Mål nr 315/91(1992-07-28) gällde en man S, född 1951. RFV framhöll i FÖD att han hade psoriasis och fobiska besvär, som hyrt solarium. FÖD fann i likhet med vad RFV anfört att hyran i förevarande fall skulle Godkännas om merkostnad och att merkostnaderna då var så höga att dessa jämte hjälpbehovet berättigade till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.(Domen är redovisad under rubriken Psoriasis och omnämnd under rubriken Psykiska besvär).

Kammarrättens i Sundsvall mål nr 2004-1995 (1997-03-27) gällde en man J, född 1957 som hade epilepsi och lätt mental retardation. Han ansåg sig ha merutgifter bl.a. för ett lagat mål mat per dag (ibland även frukost) på servicehus. RFV ansåg att dessa kostnader rymdes i normalt förekommande levnadskostnader

Kammarrätten ansåg att de kostnader som J hade för en eller två måltider på servicehus inte kunde anses sådana att de kunde anses föranledda av hans handikapp. Domen överklagades till RegR. RegR har inte beviljat prövnings-tillstånd .

Kammarrättens i Göteborg mål nr 1162-1997 (1997-11-14) gällde en man R, född, 1948 som var kraftigt överviktig och hade ledbesvär. Han uppgav att han hade merkostnader för vinterväghållning - snöskottning och sandning som han var skyldig att utföra på trottoaren utanför huset. RFV ansåg att dessa kostnader var hänförliga till det boende R valt.

Kammarrätten delade RFV:s bedömning att dessa kostnader inte utgjorde kostnader för den dagliga livsföringen utan var att anse som kostnader för fastigheten och för den form av boende som R valt Domen har överklagats och RegR har inte beviljat prövningstillstånd.

Kammarrättens i Jönköping mål nr 1713-1998 (1998-10-22) gällde en man A, född 1953, som hade en vänstersidig förlamning efter

hjärnblödning. Han beräknade merutgifter till följd av övergång från vedeldning till elvärme och för trädgårds- och fastighetsskötsel. RFV ansåg att behov av hjälp och kostnader för skötsel av fastighet inte utgör sådant stöd i den dagliga livsföringen som kunde beaktas vid bedömningen av rätten till handikappersättning utan sammanhänge främst med den boendeform som den försäkrade valt. Kammarrätten fann att detta hjälpbehov och dessa kostnader inte kunde beaktas vid bedömningen av rätt till handikappersättning. Domen har överklagats till RegR. RegR har inte tagit ställning i prövningstillståndsfrågan..

Kammarrättens i Göteborg mål nr 505-1998 (1998-12-10) gällde en kvinna S, född 1953 med en tandvårdskostnad om 34 000 kr för insättning av titanskruvar i överkäken. Med hänsyn till att försäkringskassans förtroendeläkare bedömde att hållbarheten för implantatet var ca 15 år fördelade kassan kostnaden för behandlingen på denna tid.

Kammarrätten ansåg att en fördelning på 15 år var alltför tidsmässigt utsträckt och gick på den tid som RFV rekommenderade för kapitalvaror i det Allmänna rådet, dvs. 10 år.

Kommentar

Då det gäller kostnad som en funktionshindrad har för god man måste utredas om kostnaden avser förmögenhetsförvaltning eller personlig omvårdnad. Kostnad för förmögenhetsförvaltning kan inte grunda rätt till handikappersättning. Kostnad som gäller personlig omvårdnad kan däremot godtas som merutgift.

FÖD liksom RFV ansåg i mål 1545/91 att en avskrivningstid om 4-5 år var rimlig för en insulinpump och i mål 1226/91 att en avskrivningstid om 3 år var rimlig för en doseringspump. Det framgår inte varför man i dessa mål kommit fram till olika långa avskrivningstider. När det gällde viss tandvårdsbehandling (titanskruvar) ansåg kammarrätten att 15 år var en alltför lång tid och begränsade avskrivningstiden till 10 år.

I mål 1226/91 godtog FÖD kostnaderna för läkemedel med belopp motsvarande högstkostnadsskyddet. FÖD godtog visserligen kostnaden för batterier som merutgift, men framhöll att en ackumulator borde ha skaffats och beräknade merutgifterna utifrån detta förhållande.

FÖD konstaterade att kostnader för ett vidlyftigt levnadssätt var osäkra och oförutsebara (FÖD .1992:6). Däremot godtog FÖD kostnader för rengöringsmedel och kasserade föremål som merutgifter(FÖD 1992:37). I sistnämnda mål förklarade FÖD att domstolen delade verkets bedömning att det var lämpligast att göra en skälighetsbedömning. Det är i många fall svårt - kanske omöjligt - att bedöma hur stor del av uppgivna kostnader som kan anses vara normala respektive hur stor del som beror på funktionshindret. I dessa fall är det lämpligast att göra en skälighetsbedömning, även om det kan medföra svårigheter för den funktionshindrade att argumentera i ett överklagande.

Kostnaderna för trädgårds- och fastighetsskötsel har RFV och respektive domstol inte ansett kunna beaktas vid bedömningen av rätten till handikappersättning.

6. ÖVRIGA FRÅGOR

Gruppboendest m.m.

FÖD 1990:39, mål nr 29/90 (1990-10-08)

Referatmening: Vid prövning av rätt till handikappersättning har boende i gruppboendest för vuxna enligt 4 § första stycket punkt 5 lagen om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m fl inte ansetts som sådan vård på institution som avses i 9 kap 5 § andra stycket AFL.

Målet gällde en kvinna H, född 1966, som flyttade till gruppboendest. Försäkringskassan drog då in handikappersättningen. H överklagade och yrkade daghandikappersättning. Försäkringsrätten ansåg att boende i gruppboendest enligt omsorgslagen skulle jämföras med de omvårdnadsformer som avses i 9 kap 5 § andra stycket AFL och att hon var berättigad till daghandikappersättning. RFV överklagade och framhöll att H betalade avgift till landstinget för kost och logi och uppbar kommunalt boendeställning för hyreskostnaden i gruppboendesten. Boendet var därför inte att anse som sådan vård på institution som avses i 9 kap 5 § andra stycket AFL. Daghandikappersättning kunde därför inte utges till henne. Verket ansåg inte heller visat att hennes hjälpbehov och merkostnader utöver vad hon fick kostnadsfritt i gruppboendesten var av sådan omfattning att hon kunde få handikappersättning enligt 9 kap 2 § AFL.

FÖD förklarade på de av RFV anförda skälen att boende i sådan gruppboendest för vuxen som avsågs i 4 § första stycket punkt 5 lagen om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl. inte var att anse som sådan vård på institution som avsågs i 9 kap 5 § andra stycket AFL.

FÖD fann att H inte uppfyllde förutsättningarna för rätt till handikappersättning och att kassan haft fog för sitt beslut att dra in utgående handikappersättning.

FÖD 1992:16, mål nr 309/90 (1992-04-30)

Referatmening: En förståndshandikappad bodde i sådan gruppboendest för vuxna som avses i 4 § första stycket 5 lagen om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda men vistades tillfälligt i föräldrahemmet vissa tider. Vid prövning av rätt till handikappersättning har det inte ansetts att han vårdades utanför institutionen med staten, kommun eller landstingskommun som huvudman för vården.

Målet gällde en man P, född 1928. Han uppbar daghandikappersättning med 65 % av basbeloppet. Försäkringskassan drog in daghandikappersättningen efter att det fastslagits att boende i gruppboendest inte var att jämföras med vård på institution. Försäkringsrätten fann att P inte vårdades på sådan institution som avsågs i 9 kap 5 § andra stycket AFL men att han vårdades med staten, kommun eller

landstingskommun som huvudman för vården och att han var berättigad till fortsatt daghandikappersättning med 65 § av basbeloppet. RFV framhöll i FÖD med hänvisning till FÖD 1990:39 att boende i gruppboende inte kunde anses som vård på institution och att P inte heller vårdades utanför institution på det sätt som avses i 9 kap 5 § andra stycket AFL. Han uppfyllde därför inte förutsättningarna för rätt till daghandikappersättning. Hans hjälpbehov och merkostnader utöver den omvårdnad han fick kostnadsfritt i gruppboendet var inte heller av den omfattning som förutsätts för rätt till handikappersättning enligt 9 kap 2 § AFL. FÖD fann i enlighet med avgörandet i FÖD 1990:39 och då P inte vårdades utanför institution på det sätt som avsågs i 9 kap 5 § andra stycket AFL att det inte fanns förutsättningar att med stöd av 9 kap 5 § tredje stycket tillerkänna honom handikappersättning. P:s hjälpbehov och merkostnader, utöver den omvårdnad som han fick kostnadsfritt i gruppboendet var inte heller av den omfattningen som förutsätts för att han skulle ha rätt till handikappersättning enligt 9 kap 2 och 3 §§ AFL.

Mål nr 1587/88 (1991-06-27) gällde en kvinna R, född 1957, som var bosatt i bostadsgrupp som tillhörde en habiliteringsnämnd. Försäkringskassan beviljade daghandikappersättning med 34 % av basbeloppet. R yrkade handikappersättning med 34 % av basbeloppet även under den tid hon bodde i bostadsgruppen. RFV medgav överklagandet.

FÖD fann med hänvisning till FÖD 1990:39 att R:s boende i gruppboende inte skulle anses som vård på institution och att hon med hänsyn till omständigheterna i målet var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Mål nr 1735/91 (1993-10-21) gällde en man S, född 1965, som var utvecklingsstörd och bodde i gruppboende. Han yrkade handikappersättning.

FÖD fann att S:s hjälpbehov tillgodosågs kostnadsfritt genom landstingets försorg, men att hans merkostnader för skor, kläder, sängutrustning, medicin, fotvård, resor och god man (2 000 kr) var av den omfattningen att han var berättigad till handikappersättning med 34 % av basbeloppet.

Kammarrättens i Stockholm mål nr 8961-1996 (1999-03-25) gällde en flicka L, född 1977. Försäkringskassan drog in utgående handikappersättning på grund av att L fick ersättning från kommun för familjehemsplacering, varför handikappersättning enligt 9 kap 5 § AFL inte kunde utges. RFV bestred yrkandet om handikappersättning.

Kammarrätten konstaterade att L var placerad i annat enskilt hem än vårdhem enligt LSS och att hon fick anses vårdas utanför institution enligt 9 kap 5 § AFL, varvid kommunen ansågs vara huvudman för hennes vård. I detta fall skulle handikappersättning därför inte utgå.

Kommentar:

Enligt 9 kap 5 § andra stycket AFL utgår inte handikappersättning om en funktionshindrad vårdas på en institution eller utanför institution, om institutionen, stat eller kommun är huvudman för vården och vården beräknas pågå i minst sex

månader. Under tillfälliga uppehåll i denna vård kan enligt tredje stycket samma lagrum s.k. daghandikappersättning utges.

I den tidigare analysen konstaterade RFV att rättsläget var oklart om boende i gruppboende för vuxna enligt omsorgslagen borde jämföras med omvårdnadsformer som avsågs i 9 kap 5 § andra stycket AFL.

FÖD fastslog genom FÖD 1990:39 att boende i gruppboende inte var att anse som vård på institution. Eftersom institutionsvård är en förutsättning för att s.k. daghandikappersättning över huvud taget ska kunna beviljas kan de som bor i gruppboende inte bli berättigade till daghandikappersättning.

En funktionshindrad som bor i gruppboende kan däremot vara berättigad till handikappersättning enligt 9 kap 2 § AFL. I sådana fall är dock hjälpbehovet i regel tillgodosett genom gruppboendet och merkostnaderna är ofta inte heller så höga, vilket får till följd att den funktionshindrade inte blir berättigad till handikappersättning.

Eftersom gruppboende inte anses som institution är det svårt för funktionshindrade som bor i gruppboende att beviljas handikappersättning. Daghandikappersättning kan inte beviljas, eftersom gruppboende inte anses som institution. Handikappersättning enligt 9 kap 2 § AFL kan i regel inte heller beviljas eftersom hjälpbehovet inte kan beaktas (täcks genom boendet) och merkostnaderna inte är tillräckligt höga. I mål 1735/95 ansåg FÖD dock att merkostnaderna var så höga att handikappersättning med lägsta belopp kunde beviljas.

I FÖD 1992:16 behandlades frågan hur man skulle bedöma rätten till handikappersättning då den funktionshindrade – som annars bodde i gruppboende - tillfälligt vistades i föräldrahemmet vissa tider, dvs. om han kunde anses vårdas utanför institution och därmed jämföras med en person som vårdas på institution enligt andra meningen i 9 kap 5 § andra stycket AFL. FÖD konstaterade att det inte var fråga om sådan vård. Daghandikappersättning kunde därför inte beviljas. Inte heller förelåg rätt till handikappersättning enligt 9 kap 2 och 3 § AFL, eftersom P:s hjälpbehov och merutgifter inte ansågs vara av tillräcklig omfattning.

Omsorgslagen upphörde att gälla den 1 januari 1994 och gruppboende och övriga liknande boendeformer regleras nu i LSS. Någon anledning att bedöma gruppboende på annat sätt finns dock inte.

Placering i familjehem räknas som vård utanför institution enligt 9 kap 5 § andra stycket andra meningen AFL med som i detta fall – 8961-1996 - kommun som huvudman (Jfr Allmänna råd 1998:5 s.33).

Handikappersättning enligt 9 kap 2 § AFL kan då inte utges. Däremot kan den funktionshindrade bli berättigad till daghandikappersättning, då han/hon tillfälligt inte vårdas i familjehemmet.

Utlandsvistelse

Mål nr 2009/92 (1994-12-01) gällde en kvinna S, född 1946, som sedan

november 1979 hade handikappersättning med 65 % av basbeloppet på grund av grav synnedsättning. Hon var anställd hos Svenska Handikapporganisationernas Internationella Biståndsstiftelse och skulle arbeta med ett projekt i Uruguay i två år.

FÖD konstaterade att handikappet grundade rätt till handikappersättning utan behovsprövning, att hon skulle arbeta åt en svensk ideell organisation för internationellt bistånd till handikappade under begränsad tid med anknytning till hennes eget handikapp och att lönen var låg. FÖD ansåg därför att det var oskäligt att dra in hennes handikappersättning under utlandsvistelsen.

Kommentar

I domen tillämpades lag som gällde före den 1 januari 1993. Enligt 5 kap 16 § AFL i lydelsen fr.o.m. den 1 januari 1993 kan dock fortfarande en försäkrad vars rätt till folkpension upphört på grund av bosättning utomlands även i fortsättningen uppbära pension om regeringen så förordnar eller det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som oskäligt att dra in pensionen. I detta fall har FÖD mot bakgrund av uppräknade omständigheter ansett det oskäligt att dra in handikappersättning under bosättning utomlands.

Varaktighet

Kammarrättens i Stockholm mål nr 6395-1995 (1996-03-01) gällde en man A, född 1960, som på grund av benamputation behövde bil för att åka till ett tillfälligt beredskapsarbete den 2 juni – den 2 november 1994. Länsrätten beviljade handikappersättning med 36 % av basbeloppet under den tiden. RFV överklagade domen och framhöll att handikappet inte under minst ett år föranlett stödbehov i sådan omfattning som krävdes för rätt till handikappersättning.

Kammarrätten fann att A inte under avsevärd tid fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han kunde beviljas handikappersättning. Domen har överklagats till RegR. RegR har inte beviljat prövningstillstånd.

Kammarrättens i Jönköping mål nr 5747-1995 (1998-01-09) gällde en kvinna S, född 1954. Hon beviljades handikappersättning mars 1992 – april 1993 med 36 % av basbeloppet utom under tiden oktober – december 1992 då handikappersättningen skulle utgå med 53 % av basbeloppet. RFV överklagade domen och framhöll att med avsevärd tid avses i detta sammanhang en period av minst ett år, varför handikappersättning med 36 % av basbeloppet borde utges under hela tiden.

Kammarrätten gick på verkets linje och ändrade länsrättens dom och bestämde handikappersättning även för oktober –december 1992 till 36 % av basbeloppet. Domen har överklagats till RegR.

Kommentar.

Enligt 9 kap 2 § AFL krävs för att handikappersättning ska kunna utges att funktionsnedsättningen under avsevärd tid medför hjälpbehov och/eller merutgifter. Enligt förarbetena avses med begreppet avsevärd tid en tid om minst ett år. Detta gäller även om det är fråga om förhöjning av en utgående ersättning.

65-årsgränsen

Mål nr 374/90 (1992-12-22) gällde en kvinna W, född 1914 (hon fyllde 65 år 1979). Försäkringskassan meddelade beslut om handikappersättning 1983 och 1987. W ansökte på nytt om handikappersättning i augusti 1989.

Försäkringskassan fann att ansökan inte kunde prövas på nytt, eftersom hennes rätt till handikappersättning redan var prövad efter att hon fyllt 65 år och några nya omständigheter inte framkommit som kunde påverka rätten till handikappersättning. Vidare fann kassan att besluten 1983 och 1987 inte heller kunde ändras med stöd av 20 kap 10 a § AFL. Försäkringsrätten förklarade att tidigare beslut inte kunde ändras med stöd av 20 kap 10 a § AFL och att W:s behov av stöd på grund av sina handikapp slutligt avgjorts genom kassans beslut om handikappersättning.

FÖD fann inte skäl till annan bedömning än den försäkringsrätten gjort.

Mål nr 663/91 (1993-04-27) gällde en man H, född 1915 (blev 65 år 1980), som ansökte om handikappersättning 1989. Han beviljades handikappersättning med 34 % av basbeloppet. H yrkade handikappersättning med 65 % av basbeloppet på grund av att kostnader för hemhjälp ökat, men beviljades inte detta. Domen är redovisad under rubriken Laryngectomi.

Kommentar

Det hjälpbehov och de merkostnader som uppstår efter att den Funktionshindrade fyllt 65 år kan inte beaktas även om hjälpbehovet och kostnaderna beror på sjukdomen eller handikappet.

I mål nr 374/90 ansåg FÖD att den funktionshindrades rätt till ersättning var slutligt avgjort genom ett tidigare kassabeslut, som fattats efter att den funktionshindrade hade fyllt 65 år. FÖD kommenterade inte om det fanns några nya omständigheter eller inte. I RFV:s rättsfallsöversikt om rättskraft m.m. (RFV Anser 1999:3) har verket under rubriken Rättskraft behandlat rättsläget i det fall en ny ansökan görs efter ett beslut om avslag på en ansökan, vilken gjorts efter att en person fyllt 65 år.

Omprövning av utgående handikappersättning

FÖD 1990:39, mål nr 29/90 (1990-10-08) gällde en kvinna H, född 1966, som flyttade till gruppbostad. (Domen är redovisad under rubriken Gruppbostad. m.m.)

FÖD 1992:16, mål nr 309/90 (1992-04-30) gällde en man P, född 1928, Han bodde i gruppbostad och vistades vissa tider i föräldrahemmet. Han uppbar daghandikappersättning med 65 % av basbeloppet. Försäkringskassan drog in utgående handikappersättning med hänsyn till att försäkringsrätten i ett annat mål ansett att boende i gruppbostad inte skulle

betraktas som vård på institution. Domen är redovisad under rubriken Gruppboende

I kammarrättsdomar redovisade under rubriken Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m. har rätten till handikappersättning, efter att assistansersättning beviljats, prövats av kammarrätt.

Kommentar

RFV framhöll i den tidigare analysen att handikappersättning kan minskas eller dras in om en avgörande förändring inträffar. FÖD hade framhållit att ändring av nivån kunde ske om förändring av förutsättningarna för att bevilja handikappersättning skett i sådan mån att nivån rätteligen skulle vara annan än den som beviljats och att indragning kunde ske om förutsättningarna förändrats så att rätt till handikappersättning över huvud taget inte längre förelåg. Det fanns inte något krav på att förändringen skulle vara väsentlig och ofta innebar mindre förändringar ingen inverkan på rätten till handikappersättning. Någon gång kunde dock en obetydlig ändring ändra rätten till handikappersättning.

I FÖD 1990:39 flyttade den försäkrade till gruppboende och förutsättningarna för att få handikappersättning förändrades därför. I FÖD 1992:16 däremot inträffade ingen förändring i boendet. Anledningen till att handikappersättningen drogs in var att en dom meddelats enligt vilken gruppboende inte skulle anses som institutionsboende. Ändrad praxis medför följaktligen rätt att ompröva utgående handikappersättning.

Försäkringskassan ska ompröva rätten till handikappersättning då assistansersättning beviljas. Det finns några mål som avgjorts av kammarrätt som behandlar denna fråga. Dessa redovisas under rubriken Hjälp genom annat samhällsstöd, make m.m.

7. FÖRTECKNING ÖVER DOMAR

Datum	Mål nr	Anmärkning
1990-03-08	1154/87	
1990-05-21	383/87	
1990-08-16	1549/87	
1990-10-08	29/90	FÖD 1990:39
1990-12-28	1615/87	
1991-03-21	19/89	
1991-05-20	1640/90	FÖD 1991:16
1991-05-20	2520/90	
1991-06-27	1587/88	
1991-08-01	1412/88	
1991-09-10	2617/98	
1991-09-20	910/87	
1991-11-25	32/89	
1991-12-17	920/90	
1991-12-30	2635/89	
1992-02-25	663/89	FÖD 1992:6
1992-04-06	232/90	
1992-04-30	309/90	FÖD 1992:16
1992-07-28	315/91	
1992-09-10	72/90	
1992-09-21	2081/90	
1992-09-29	726/90	
1992-11-10	2716/91	FÖD 1992:37
1992-11-21	233/92	FÖD 1992:39
1992-12-20	1854/91	FÖD 1993:4
1992-12-22	374/90	
1993-04-27	663/91	
1993-06-08	1684/90	FÖD 1993:12
1993-10-2 1	1735/91	
1993-12-06	811/90	
1993-12-09	1226/91	
1993-12-20	1593/92	
1993-12-27	2110/91	
1993-12-28	1545/91	
1994-03-01	1796/91	
1994-09-30	1599/92	
1994-10-21	1565/92	
1994-11-17	1925/91	FÖD 1994:22
1994-12-01	2009/92	
1994-12-30	466/92	

1995-06-15	1780/93	
1995-06-22	1095/94	FÖD 1995:23
1995-06-26	2889/90	
1995-11-13	10016-1995	RÅ not 338

Kammarrätten i Stockholm

1996-03-01	6395-1995
1996-03-05	9708-1994
1999-03-25	8961-1996
1999-03-26	4550-1995
1999-06-16	5146-1998

Kammarrätten i Jönköping

1996-01-30	277-1993
1997-06-19	1474-1995
1997-06-20	3860-1995
1998-01-09	5747-1995
1998-01-26	3860-1995
1998-10-22	1713-1998

Kammarrätten i Göteborg

1996-01-25	1111-1995
1997-11-14	1162-1997
1998-06-24	1088-1998
1998-12-10	505-1998
1998-12-20	7197-1997
1999-06-14	6773-1998

Kammarrätten i Sundsvall

1996-05-07	1192-1995
1996-05-29	1077-1995
1997-03-27	2004-1995